

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

DİL VE KÜLTÜR TAŞIYICISI OLARAK TARİHİ SAFRANBOLU
EVLERİNDE KULLANILAN MİMARİ TERİMLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Sema ŞAHBAZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Enver KAPAĞAN

Karabük

Mayıs/2019

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

DİL VE KÜLTÜR TAŞIYICISI OLARAK TARİHİ SAFRANBOLU
EVLERİNDE KULLANILAN MİMARİ TERİMLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Sema ŞAHBAZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Enver KAPAĞAN

Karabük

Mayıs/2019

İÇİNDEKİLER

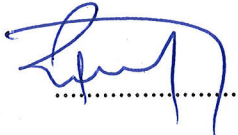

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI.....	4
ÖNSÖZ	5
ÖZ	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION	9
KISALTMALAR.....	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU	11
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	11
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	11
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	11
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	12
1. GİRİŞ.....	13
2. TÜRKLERDE KÜLTÜR TAŞIYICISI OLARAK MİMARİ ESERLER	15
2.1. Tapınaklar	15
2.1.1. İslamiyet Öncesi (Orta Asya).....	15
2.1.2. İslamiyet Sonrası	15
2.2. Geleneksel Türk Hamamları	16
2.2.1. Geleneksel Türk Hamamlarının Tipolojisi.....	17
2.2.2. Geleneksel Türk Hamamlarının Mekanları.....	17
2.2.2.1. Soyunmalık.....	17
2.2.2.2. Sıcaklık	18
2.2.2.3. Ilıklık	18
2.2.2.4. Eyvan.....	18
2.2.2.5. Halvet	18
2.2.2.6. Külhan	18
2.2.2.7. Sarnıç.....	18
2.2.3. Geleneksel Türk Hamamlarının Kökeni	18

2.3.	Kervansaraylar	19
2.4.	Mezar Yapıları	20
2.4.1.	Kurganlar.....	20
2.4.2.	Türebeler ve Kümbetler	20
2.5.	Geleneksel Türk Evi.....	21
2.5.1.	Çadır Mimarisi ve Geleneksel Türk Evi İlişkisi	21
2.5.2.	Geleneksel Türk Evinin Genel Özellikleri	22
3.	SAFRANBOLU YÖRESİNDE KULLANILAN MİMARİ TERİMLER	25
3.1.	Safranbolu'nun Tarihçesi	25
3.2.	Tarihi Safranbolu Evleri.....	26
3.3.	Safranbolu'da Kullanılan Mimari Terimler	26
	SONUÇ.....	74
	KAYNAKÇA.....	77
	ŞEKİLLER LİSTESİ	82
	ÖZGEÇMİŞ	96

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Sema Şahbaz'a ait "Dil ve Kültür Taşıyıcısı Olarak Tarihi Safranbolu Evlerinde Kullanılan Mimari Terimler" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans programı tezi olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	: Dr. Öğr. Üyesi Recep TEK	
Danışman Üye	: Doç. Dr. Enver KAPAĞAN	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KUNDAKÇI	

Tez Sınavı Tarihi: 30/05/2019

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Sema Şahbaz

İmza

:

ÖNSÖZ

Safranbolu gibi Türk mimari kültürünün geçmişten bugüne aktarılmasında önemli bir yere sahip kentin mimari terimlerini çalışılırken bu çalışmamın oluşumunda ve titizlikle yürütülmesinde yaratıcı fikirleriyle her zaman yanımda olan sevgili eşim Dr. Mimar Eray ŞAHBAZ'a teşekkür ederim.

Tez çalışmamın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren tez danışmanım Doç. Dr. Enver KAPAĞAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Biricik kızımız Neva'mıza...

ÖZ

Bu çalışmanın konusu Safranbolu yöresinde kullanılan mimari terimlerin etimolojik açıdan incelenmesidir. Araştırma yöntem olarak iki ana kısımdan oluşmaktadır. Bunların ilkinde yönlendirilmiş görüşme yapılarak ve Safranbolu'yla ilgili çeşitli kaynaklar taranarak mimari terimler toplanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda çoğu Safranbolu merkez ve Yörük Köyünden olmak üzere 150 adet mimari terim derlenmiştir.

Araştırmanın ikinci kısmında derlenen terimler mimari ve etimolojik açıdan incelenmiştir. Derlenen bu 150 terimin 82 tanesi Türkçe, 24 tanesi Farsça, 20 tanesi Arapça, 8 tanesi Yunanca, 3 tanesi İtalyanca, 2 tanesi Ermenice, 1 tanesi Fransızca, 1 tanesi Rumca, 1 tanesi Macarca kökenlidir. Bu istatistiklere göre derlenen terimlerin büyük bir kısmı dilimizden türetilmiş, diğerleri ise başka dillerden alınmıştır.

Çalışma göstermiştir ki mimari terimler sadece teknik birer tanımlama değil aynı zamanda kültürel alışverişin önemli bir aracıdır. Söz konusu terimler gerek halkın yeni sözcük türetmedeki yaratıcılığına gerekse farklı medeniyetler arasındaki sosyal ve kültürel etkileşime güzel bir örnektir. Nesiller arası kültür aktarımında dilin gelişim ve değişim sürecini görmek için mimari terimler mutlaka başvurulması gereken dil hazinelerindedir.

Anahtar Kelimeler: mimari, terim, Safranbolu, etimoloji, köken bilgisi

ABSTRACT

The aim of this work is the etymological study of the architectural terms used in the Safranbolu region. The research method consists of two main parts. At the first part of the research, methods such as literature researches and interviews with habitants at the field were used simultaneously. As a result of the research, 150 architectural terms, from Safranbolu and Yörük Village were compiled.

In the second part of the research, the collected terms were examined in the sense of architecture and etymology. The origins of these 150 terms are 82 Turkish, , 24 Persian, 20 Arabic, 8 Greek, 3 İtalian, 2 Armenian 1 French and 1 Hungarian. . These statistics show that most of the collected terms are derived from our language, while a considerable part is adapted from different languages.

The study showed that these terms are not only a technical identification but also an important agent of cultural improvement. It is the best example of the creativity of the people in the derivation of new terms and the social and cultural interaction between different civilizations. In order to see the process of development and change of language in the transfer of intergenerational culture, architectural terms are the language treasures that must be referenced.

Keywords: architecture, terms, Safranbolu, etymology.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Dil ve Kültür Taşıyıcısı Olarak Tarihi Safranbolu Evlerinde Kullanılan Mimari Terimler
Tezin Yazarı	Sema ŞAHBAZ
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Enver KAPAĞAN
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	30 Mayıs 2019
Tezin Alanı	Yeni Türk Dili
Tezin Yeri	Karabük
Tezin Sayfa Sayısı	96
Anahtar Kelimeler	Mimari, Terim, Safranbolu, Etimoloji, Köken Bilgisi

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Architectural Terms Used in Historical Safranbolu Houses As a Carrier of Language And Culture
Author of the Thesis	Sema ŞAHBAZ
Advisor of the Thesis	Doç. Dr. Enver KAPAĞAN
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	30 may 2019
Field of the Thesis	New Turkish Language
Place of the Thesis	Karabük
Total Page Number	96
Keywords	Architecture, Terms, Safranbolu, Etymology

KISALTMALAR

+: İsmeye bağlanmayı, isim kategorisini gösterir.

ø: Fonksiyonu korunduğu halde telaffuz edilmeyen sesi temsil eder.

-: Fiile bağlanmayı, fiil kategorisini gösterir.

(): Bir sesin ya da Şeklin Şartlara bağlı, ihtiyari olduğunu gösterir.

<, >: Bir sese ya da Őekle ait geliŐmenin istikametini gösterir veya okunucu istikametinde kalan yeni okunucusunda kalan eski sesi ya da Őekli gösterir.

(˘): Ünlüler üzerindeki uzunluk iŐareti.

(ˆ): Yarı ince a.

(˙): Kısa e.

(˚): Arka damak g'si.

(˛): Nefesli h.

(˜): Arka damak k'si.

(˝): Damak n'si.

(˞): Kalın s.

(˟): Gırtlak h'si.

(bkz.): Bakınız.

(s.): Sayfa.

(KK): Kaynak kişi.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu çalışmanın konusu Safranbolu yöresinde kullanılan mimari terimlerin etimolojik açıdan incelenmesidir. 1994 yılından bu yana UNESCO kültür mirası listesinde yer alan Safranbolu kenti, Osmanlı dönemine ait tarihi Türk ve Rum yapılarıyla ünlüdür. Tarihi dokusunun ve kültürünün büyük bir kısmını korumayı başarmış olan kent, bu kültüre özgü mimari terimlerin de birçoğunu günümüze kadar aktarmayı başarmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bünyesinde kültür ve geleneği barındıran mimari hususiyet ve terimlerin gelecek nesillere aktarılması kültürel hayatın devamı için bir hayli önemlidir. Türkler, tarihin en eski milletlerinden biri olarak yaşadıkları her coğrafyada kendilerine has mimari eserler oluşturmuşlardır. Günümüzde bunun yaşayan örneklerinden biri de Safranbolu kentidir. Bu nedenle çalışma Safranbolu yöresinde kullanılan mimari terimlerin etimolojik kökenlerini inceleyerek kültür taşıyıcılığı açısından önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma her biri ayrı bir öneme sahip bir kültür taşıyıcısı bu terimlerin gelecek nesillere aktarılması bakımından önem taşımaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma yöntem olarak iki ana kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki yöresel mimari terimlerin derlenme sürecidir. Diğeriyse literatür taramasıdır. Her iki yöntem kullanıldıktan sonra elde edilen terimler çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmanın ikinci kısmında derlenen bu terimlerin mimari açıdan ne anlama geldikleri açıklanmış ve sözcükler etimolojik açıdan incelenmiştir. Sözcüklerin mimari olarak açıklanmasında yazılı kaynakların yanı sıra yöre halkı ile yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır. Gerekli görülen terimler zihinde daha iyi canlanması için fotoğraflarıyla birlikte verilmiştir.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Araştırmanın ana sorusu Safranbolu yöresinde özellikle halk ağzında kullanılan ve önemli bir kültür taşıyıcısı olan mimari terimlerin nereden geldikleridir. Safranbolu yöresinde kullanılan ve birçoğu yörenin ağız özelliklerine münhasır olan bu terimler,

Safranbolu özelinde Osmanlı kültürünün nasıl geliştiği, hangi kültürlerle etkileşime girdiği ve bu kültürlerden ne oranda etkilendiği hakkında önemli bilgiler verecek potansiyele sahiptir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Halihazırdaki çalışmanın kapsamı, Safranbolu yöresinde kullanılan mimari terimlerle sınırlandırılmıştır. Zira yöresel mimari terimler söz konusu olduğunda ülkemizin her bir yöresi ayrı bir çalışma gerektirecek kadar kapsamlıdır. Safranbolu yöresi özelinde yapılan bu çalışmanın diğer yörelerdeki mimari terimlerin incelenmesi için de bir başlangıç oluşturacağı ve altyapı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma sürecinde birtakım sınırlılık ve güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu güçlüklerin en önemlisi yapılan tüm araştırmalara rağmen bazı mimari terimlerin köken bilgisine ulaşılamamasıdır. Bir diğer sorun ise terimlerin bazılarının Safranbolu'ya ait olup olmadığının belirlenememesidir. Bazı terimlerin mimari restorasyon ve benzeri çalışmalar için yöreye gelen mimar ve ustalar tarafından halk ağzına kazandırılmış olma ihtimali mevcuttur.

1. GİRİŞ

Kültür, bir toplumun bütün maddi, manevi değerleri ve bunları sonraki nesillere aktarırken insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğini gösteren araçların bütünüdür (TDK, 2011b, s.1436). Kültür aynı zamanda toplumların ne kadar ilerleyebildiğinin de bir göstergesidir. Kültürün nesiller arasında taşınmasında gelenek-görenekler, sözlü ve yazılı eserler, sanat eserleri ve mimari eserler gibi toplumsal ürünler başrol oynamaktadır. Bu kültür taşıyıcıları sayesinde toplumların edindikleri tecrübeler gelecek nesillere aktarılmaktadır.

Mimari eserler yapıldıkları dönemin sosyal yaşamını, kültürünü, gelenek-göreneğini ve mimari üslubunu birinci elden yansıtmaları bakımından önemli maddi kültür öğelerindedir. Nasıl ki bu eserler dönemleri hakkında önemli bilgiler veriyorsa bu eserlerin oluşturulma sürecinde ortaya çıkan mimari terimler de dönemin dil özellikleri -ağız özellikleri- hakkında önemli bilgiler vermektedir. Dilimizin gelişim seyrini görmek, kültürler arası alışverişi anlamak, dil özelliklerini gelecek kuşaklara aktarmak için sözlü ve yazılı eserler kadar mimari terimler de özenle incelenmelidir. Bu bağlamda geleneksel Türk mimarisinin korunduğu yerlerin başında gelen Safranbolu ise bu çalışmanın yapılabileceği belki de en uygun yerlerden biridir.

Safranbolu'nun sosyal çevresiyle birlikte adeta yaşayan bir müze kent gibi günümüze kadar korunması onu birçok mimari ve kültürel çalışmanın da ilgi odağı yapmıştır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalar genellikle mimari eserlerin, sosyal yaşamın, gelenek-göreneklerin veya yazılı-sözlü eserlerin incelenmesi ile sınırlı kalmıştır. Safranbolu yöresinde kullanılan mimari terimlerle ilgili bazı çalışmalar yapılmış olsa da bu çalışmalar sadece terimlerin teknik anlamlarıyla sınırlı kalmış, köken bilgisini (etimoloji) ele alan kapsamlı bir çalışma yapılmamış, söz konusu bu terimlerin birçoğunun nasıl oluştuğu, hangi dillerden etkilenildiği ve farklı yörelerde benzer kullanımların olup olmadığı gibi hususlar pek de gün yüzüne çıkmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada mimari terimlerin sadece teknik anlamları değil köken bilgisi ve farklı yörelerde nasıl kullanıldığı gibi hususlar da araştırılmıştır.

Araştırmada literatür taraması ve saha çalışması birlikte yürütülmüştür. Safranbolu köylerindeki tarihi yapılar incelenmiş; özellikle buralarda yaşayan ve bölgenin özelliklerini iyi bilen insanlar, akademisyenler, restorasyonla uğraşan

mimarlar, tarihi evlerin yapımında çalışmış ustalar ve eski terimlere aşina olma ihtimali bulunan yaşlılarla görüşülmüştür. Yapılan araştırma sonucunda çoğu Safranbolu merkez ve Yörük Köyü'nden olmak üzere 150 mimari terim derlenmiştir. Köken bilgisi sözlükleri, derleme sözlükleri, Divan-ı Lügati Türk, Eski Uygurca Sözlük, Osmanlıca, Farsça ve Arapça lügatler gibi birçok kaynak araştırılarak derlenen bu sözcüklerin köken bilgilerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışma 4 ana bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki "Giriş" bölümü olup burada çalışma hakkında kısaca bilgi verilmiştir. İkinci bölüm "Türklerde kültür taşıyıcısı olarak mimari eserler" olup Orta Asya'dan temelini alan mimari eserler hakkında bilgi verilmiş, mimari eserlerin kültür taşıyıcılığındaki rolü açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölüm "Safranbolu yöresinde kullanılan mimari terimler"dir. Bu bölümde öncelikle mimari terimlerin birçoğunun oluşmasında büyük bir rolü olan Safranbolu evleriyle ilgili bilgi verilmiş, söz konusu bu evlerin kültür taşıyıcılığındaki rolü açıklanmıştır. Daha sonra saha ve literatür çalışması yapılarak mimari terimler derlenmiş, anlam ve köken bakımından incelenmiştir. Dördüncü ve son bölümde elde edilen bulgular çalışmanın amacına uygun olarak yorumlanmıştır. Çalışmanın Türk dili ve mimarlık alanına katkıları irdelenerek çalışma sonuçlandırılmıştır.

2. TÜRKLERDE KÜLTÜR TAŞIYICISI OLARAK MİMARİ ESERLER

Türkler tarihleri boyunca farklı coğrafyalarda çok çeşitli türde mimari eserler ortaya koymuştur. Dilimizdeki mimari terimlerin oluşum süreçlerini daha iyi anlayabilmek için Orta Asya'dan günümüze ortaya konulan bu eser türlerine kısaca bir göz atmak gerekmektedir. Türklerde mimarinin gelişimiyle ilgili çeşitli görüşler vardır. Bunlardan birincisi Türk mimari anlayışının yerleşik hayata geçtikten sonra gelişim gösterdiğidir. Diğeri ise Türklerin henüz yerleşik hayata geçmeden önce de gelişmiş bir mimari anlayışının olduğudur. Bu görüşe kanıt olarak da Hun sarayları gösterilmektedir.

2.1. Tapınaklar

Türk kültüründe tapınak çeşitleri zamanla Türklerin aldığı inançların şekline göre değişiklikler göstermiştir. En köklü değişim ise İslamiyet sonrası yaşanmıştır. Bu nedendir ki Türk kültüründe tapınak mimarisi İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası olarak ikiye ayrılabilir.

2.1.1. İslamiyet Öncesi (Orta Asya)

Orta Asya'da Türkler Gök Tanrı başta olmak üzere Zerdüştlük, Budizm, Hinduizm, Hristiyanlık gibi çeşitli inançları benimsemişlerdir. Gök Tanrı inancının etkisiyle başlangıçta dağların zirveleri ve nehirlerin kaynakları gibi doğanın en bozulmamış ve temiz olan yerleri tapınak olarak görülmüştür (Roux, 2011, s.124). Doğal tapınakların yanında inşa edilmiş tapınaklar da bulunmaktadır. Bunun sebebi Türklerin tamamının göçebe olmamasıdır. Yerleşik yaşayan Türkler, inanışlarına göre çeşitli tapınak yapıları inşa etmişlerdir. Orta Asya'daki ilk tapınaklar bronz çağından kalmıştır (Çeşmeli, 2014, s.20). Bu tapınaklar mimari olarak birbirine benzeyen yapıdadır. Söz konusu bu tapınakların geneli tepeler üzerine kurulmuş ve tapınağın merkezine doğru da dört bir yandan açıklığı olan dörtgen planlı bir avlu bulunmaktadır (Çeşmeli, 2014, s.20).

2.1.2. İslamiyet Sonrası

Karahanlılar döneminde Türkler millet olarak İslamiyet'i benimsemişlerdir. Bu dönemde Türk mimarisi İslam kültürüne göre şekillenmeye başlamıştır. İslam dinine

göre insan ve hayvan tasvirleri yasak olduğundan mimaride daha çok soyut süslemelere yer verilmiştir. İslamiyet sonrası tapınakların yerini camiler almıştır. Türkistan bölgesinde hava şartları çok sert olduğundan kapalı mekana sahip ilk camilere burada rastlanmaktadır (Esin, 2006, s.141). Karahanlılar döneminde yapılan camiler daha sonraki dönemler için de örnek teşkil etmiştir (Akın, 2016, s.183).

İslam'ın ilk zamanlarında sadece Cuma namazı kılınan büyük ibadethaneleri tanımlamak için kullanılan el-Mescidü'l Cami (cemaatin toplandığı mescit) terimi X. Yüzyılın başlarında kısaca cami şeklinde kullanılmaya başlanmıştır (Dağlı, 2015, s.51). Böylece özellikle büyük ibadethaneler için “mescid” kelimesi yerine “cami” sözcüğü daha yaygın olarak kullanılır olmuştur (Eyice, 1993, s.91). Türklerde ise bu duruma paralel olarak mescit sözcüğü daha çok mahalle aralarında minberi bulunmayan küçük ibadet yerleri için, cami sözcüğü Cuma namazlarının kılındığı minberi olan büyük ibadet yerleri için kullanılmıştır. Bir yerleşim yerindeki hutbe okunabilen en büyük camiye ise Ulu Cami denilmiştir.

Selçuklular döneminde mahalleler mescitler etrafında şekillenmiştir. Mahalle halkı için yapılan bu yapılar tek mekânlı ve bir hayli gösterişlidir (Konyalı, 1964). Selçuklu camilerinde genel olarak İran tesiri görülmektedir. Ancak Selçuklular, İran cami tasarımı anlayışını olduğu gibi benimsemek yerine kendi anlayışlarına uygun zevkler geliştirmişlerdir (Akın, 2016, s.184).

Selçuklulardan Osmanlıya geçiş dönemi olan beylikler döneminde de cami mimarisinde tek bir üsluptan söz etmek mümkün değildir. Osmanlı Devleti ile devletin gücünü simgeleyen daha büyük ve daha gösterişli camiler inşa edilmeye başlanmıştır. Camilerin kapladığı alan büyüdükçe bu açıklığı geçebilmek için çok kubbeli sistemler geliştirilmiştir. Özellikle Mimar Sinan çoklu kubbe sistemini daha da geliştirerek Osmanlı'ya en yetkin cami eserlerini kazandırmıştır.

2.2. Geleneksel Türk Hamamları

İnsanlar yerleşik hayata geçmeden önce temizlik ihtiyaçlarını karşılamak için doğal su kaynaklarını kullanmışlardır. Yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte ortaya çıkan irili ufaklı topluluklar kentleşme ve sosyalleşme sürecini başlatmıştır (Harari, 2015, s.96). Gelişen toplumsal yapı mahremiyet gibi toplumu düzenleyen ahlaki değerleri de beraberinde getirmiştir. İnsanlar arasında mahremiyet duygusunun

gelişmesi tıpkı barınma da olduğu gibi temizlenme için özel mekanların bir ihtiyaç halini almasına neden olmuştur (Ertuğrul, 2009, s.241).

Yunanlılarda kentin eğitim ve spor merkezi olan “gymnasium” yapılarının Anadolu’daki hamamların altyapısını oluşturduğu düşünülmektedir (Yegül, 2006, 2009, s.101). Bu yapılarda eğitim gören ve spor faaliyetinde bulunan gençler yıkanma ihtiyaçlarını “pataestra” adı verilen bir mekânda karşılamıştır (Yegül, 2006). Bu mekanlar zamanla umumi olmayan hamam yapılarına evrilmiştir. Romalılar ise Yunanlılardan aldıkları bu hamam yapılarını yıkanılan, eğlenilen, spor yapılan, filozofların ve şairlerin sohbet edip tartıştığı halka açık bir mekan haline getirmişlerdir (Ertuğrul, 2009, s.244). Antik Yunan’da ortaya çıkan hamam kültürü Roma ve Bizans imparatorlukları ile bir ileri safhaya taşınmış ve bu devletlerin hükmettiği çeşitli coğrafyalara yayılmıştır. Osmanlı Devleti Anadolu’da bulunan ve neredeyse yok olmaya yüz tutmuş Roma hamam kültürünü yeniden canlandırmış ve kendi kültürünü de katarak daha da geliştirmiştir. Böylece Osmanlı’nın hakim olduğu coğrafyalarda camilerle birlikte hamamlar da kentin simgesi haline gelmiştir (Ertuğrul, 2009, s.242).

2.2.1. Geleneksel Türk Hamamlarının Tipolojisi

Eyice, (1997, s.433) hamamları haçvari dört eyvanlı tip, yıldızvari sıcaklıklı tip, kare bir sıcaklık etrafında sıralanan halvet hücreli tip, çok kubbeli sıcaklıklı tip, orta kubbeli tip, enine sıcaklıklı - çifte halvetli tip, soğukluk – sıcaklık -halvet eş odalar halinde olan tip şeklinde 6 kategoride sınıflandırmıştır.

2.2.2. Geleneksel Türk Hamamlarının Mekanları

Geleneksel Türk hamamları genellikle ısıtılan ve ısıtılmayan olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler kendi içlerinde işlevlerine göre isimlendirilen farklı mekanlardan oluşmaktadır.

2.2.2.1. Soyunmalık

Hamamın hemen giriş kısmında yer alan hazırlık ve dinlenme mekânıdır (Ertuğrul, 2009, s.250). Soyunmalık bölümü genellikle hamamın en büyük bölümüdür (Doğan Kuban, 2007, s.160). Soyunmalık mekânı için Farsça “elbise soyunulan yer” demek olan Camekân tabiri de kullanılmaktadır (Ertuğrul, 2009, s.250).

2.2.2.2. Sıcaklık

Sıcaklık asıl yıkanma bölümüdür ve hamamın en sıcak bölümlerini barındıran kısımdır (Şahbaz, 2018, s.45). Bu bölüm hamamın plan tipolojisini belirleyen ana mekândır (Doğan Kuban, 2007, s.161).

2.2.2.3. Ilıklık

Vücutun sıcaklığa alıştığı sıcaklık ile köşk arasında kalan bölümdür (Şahbaz, 2018, s.47). Adından da anlaşılacağı bu bölüm sıcaklık kadar çok ısıtılmamaktadır (Gültekin, 2011, s.13).

2.2.2.4. Eyvan

Sıcaklığın kenarlarında niş şeklinde bulunan umumi yıkanma yerleridir (Şahbaz, 2018, s.46). Eyvanda yıkanmak için yapılan mermer seki ve kurnalar bulunmaktadır (Şahbaz, 2018, s.46).

2.2.2.5. Halvet

Sıcaklık bölümünün köşelerinde niş şeklinde bulunan özel yıkanma mekânlarıdır (Şahbaz, 2018). Halvetlerin üzerleri kubbe ile örtülüdür ve ısıları sıcaklık ile aynıdır (Doğan Kuban, 2007, s.161)

2.2.2.6. Külhan

Hamamın ısıtılmasını sağlayan ateşin yakıldığı, yakılacak odunların depolandığı ve atıklarının biriktirildiği hacimdir (Ertuğrul, 2009, s.252).

2.2.3. Geleneksel Türk Hamamlarının Kökeni

Osmanlı döneminde zirvesini yaşayan Türk hamamlarının kökeni hakkında çelişkili görüşler mevcuttur. Bunun en önemli nedenlerinden birisi Orta Asya Türklerinin hamam kültürü hakkında yeterli bilgi bulunmamasıdır. Türklerin Orta Asya'da da temizliğe büyük önem verdikleri, bu yüzden göçebe olmalarına rağmen temizlikleri için taşınabilir çadır hamamlar kullandıkları bazı kaynaklarda yer almaktadır (Eyice, 1997, s.433). Eyice'ye (1997, s.433) göre gerek bu taşınabilir hamamların gerekse dört eyvanlı haçvari plan şemasının Orta Asya'dan bu yana hamamlarda görülmesi, Türk hamam kültürünün Orta Asya Türk hamamlarına dayandığının kanıtıdır.

Kökeni hakkında net bir bilgi olmasa da Türk Hamam kültürünün Türklerin etkileştiği kültürlerden bir şeyler alarak geliştiği de bir gerçektir. Yegül (2009, s.104) Türk hamamlarının Kuzey Suriye’de bulunan ve Romalıların ticaret yolları üzerine yaptıkları hamamlardan evrilen Emevi hamamlarından da bazı özellikler aldığını belirtmiştir.

Temizliğe büyük önem veren Türk-İslam toplumlarında su yapıları da büyük önem taşımaktadır. Yegül’e (2009, s.104) göre Geleneksel Türk hamamları antik çağ Anadolu hamamlarının ve yıkanma kültürünün tek ve doğru devamı ve mirasçısıdır.

2.3. Kervansaraylar

İslam dünyasındaki “ribatlar” kervansarayların öncüsü olarak kabul edilir (Bektaş, 2018a). Kitabelerde ve birçok kaynakta kervansarayların karşılığı olarak ribat sözcüğü verilmektedir (Sönmez, 2010, s.272). Kervansaraylara verilen bir diğer ad ise “han” sözcüğüdür. Türk tarihinde kervansarayların en aktif ve etkili olduğu dönem Selçuklular dönemidir. Selçuklulara kervansaray yapımında örnek teşkil eden yapılar Farsça konaklama yeri ya da posta evi anlamına gelen “yam” adı verilen yapılardır (Bektaş, 2018a).

Selçuklular kervansarayları başlıca iki ana amaç için meydana getirmişlerdir. Kervansarayların amaçlarından biri yolculuk yapan insanların mola verip ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir konaklama yeri olması, diğeri ise o dönem için çok değerli yükler taşıyan kervanları eşkiya saldırılarından korumasıdır (Yavuz, 1992, s.255). Selçuklu Devleti Anadolu’da ticaretin gelişmesine büyük önem vermiş, tüccarların yolculuk esnasında karşılaştıkları zararları karşılayan bir çeşit devlet sigortası mekanizmasını uygulamaya koymuştur. Ticaretin gelişmesine verdikleri bu önemin bir neticesi olarak kervansaray mimarisinin gelişmesine ciddi katkılar yapmışlar ve bu mekanlarda kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayacak en ince ayrıntıları düşünmüşlerdir. Yolcuların günlük hayatta ihtiyacı olabilecek barınma, yeme, içme, sağlık, ayakkabıcı, nalbant ve ibadethane gibi birçok mekâna kervansaraylarda yer verilmiştir.

Zengin fakir ayrımı yapılmadan yolculara hizmet vermek amacıyla yapılan ve dünyada başka benzeri olmayan bu yapıların birçoğu günümüzde maalesef kaderine terk edilmiştir. Restore edilerek çağdaş işlev yüklenenler haricinde birçoğu zamana karşı koyamayarak yok olmuş ya da yok olmaya yüz tutmuştur. Önemli bir kültür

taşıyıcısı olan bu yapıların günümüzde yeni işlevler verilerek kültürümüze kazandırılması gerekmektedir.

2.4. Mezar Yapıları

2.4.1. Kurganlar

TDK(2005, s.2285) sözlüğünde kurgan, 1. İlk Çağ'da mezar üzerine toprak yığılarak yapılan küçük tepe, 2. Tepe biçiminde mezar, 3. Kale olarak açıklanmıştır. Türk kültüründe mezar ve ölü gömme geleneği ayrı bir yere sahiptir. Her dönemde farklı şekiller olsa da bu gelenek asıl özelliklerini koruyarak devam etmiştir (Özkan, 2000, s.31). Kurganlar, ölü gömme geleneğinin başlamasıyla ortaya çıkmıştır (Çoruhlu, 2016, s.67).

Kurganları yapılış şekline bakılacak olursa öncelikle ölüyü gömmek için bir çukur açılmıştır. Daha sonra çukurun etrafı taşlarla örülerek çukur, oda şekline getirilmiştir. Ölüünün bulunduğu kısım daha da genişletilmiş, böylelikle defin odası oluşturulmuştur. Defin odasının alt ve üst katmanlarına başka odalar yapılarak ölen kişinin eşi, atları, hizmetkarları buralara defnedilmiştir. Bunları korumak için de en üst kısım toprak ya da taşlarla örtülerek kurgan ortaya çıkmıştır (Çoruhlu, 2016, s.67-68). Bu tarif edilen yapıda kurgan üstteki yığın, mezarın üstündeki odadır. Mezar bunun altındadır. (Çoruhlu, 2016, s.22), bu nedenle kurgan mezarın kendisi olmayıp mezarın üzerini örten koruyucu tepedir (Çoruhlu, 2016, s.27). Kök Türk hakanlarının bazı kurganlarında ölen kişinin marifetlerini gösteren resimler bulunmaktadır(Esin, 2006, s.132).

2.4.2. Türbeler ve Kümbetler

TDK (2011b, s.2265) sözlüğünde türbe kelimesi genellikle ünlü bir kişi için yaptırılan ve içinde o kişinin mezarı bulunan yapı olarak tanımlanmaktadır. Türbelerin geneli ünlü veya halka ve devlete hizmeti dokunmuş din ve devlet adamlarının ölümlerinden sonra onları sevenler tarafından nadiren de sağlıklarında kendileri tarafından yaptırılmıştır. Bazen de türbelerin yanında çalışanlar veya hizmeti geçmiş olanların da ufak türbe gibi mezarları yaptırılmıştır. Orta Asya'da bulunan ilk Türk türbesi Samani döneminden kalan Özbekistan'ın Buhara kentinde bulunan İsmail Samani Türbesidir (Tuncer, 1986, s.13).

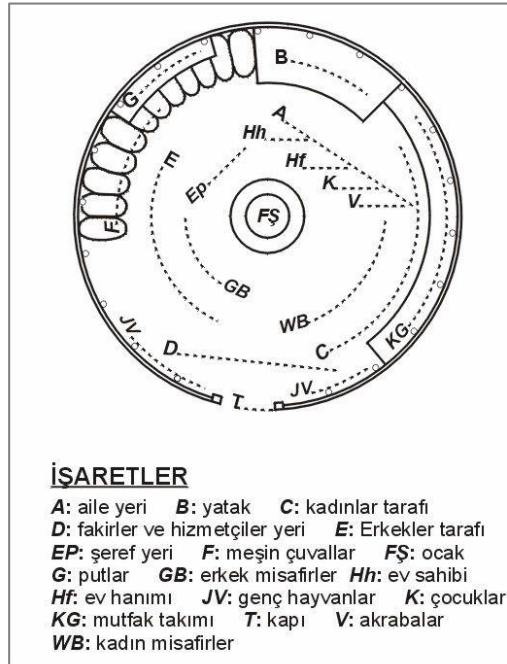
Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Beyliği döneminde tek mekânlı olarak düzenlenen türbeler dini yapılar içinde ele alınmıştır. Cami, zaviye ve mescitlerden daha özel yapılar olmuştur. Hem Anadolu Selçuklu hem de Osmanlı Devleti'nde her sultana ait bağımsız bir türbe vardır (Küskü, 2014, s.242).

2.5. Geleneksel Türk Evi

Üstün'ün (2018, s.190) değindiği gibi “Tarih boyunca Türk topluluklarının geniş alanlara yayılmaları, yer değiştirmeleri, değişik etnik gruplarla birlikte yaşamaları, değişik din ve kültürlerle karşılaşmaları nedeniyle Türk kültürünün tarihi kaynakları hakkında çelişkili görüşler bulunmaktadır”. Bu durum Türk evinin kökeni hakkında da farklı görüşler oluşmasına neden olmuştur.

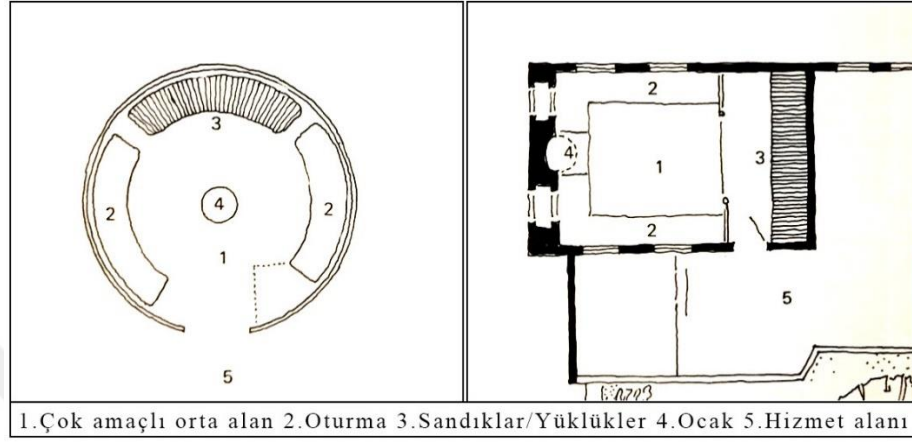
2.5.1. Çadır Mimarisi ve Geleneksel Türk Evi İlişkisi

Sürekli hareket halinde göçebe ve yarı göçebe yaşayan Orta Asya Türkler'inin yaşadıkları yerler sürekli değişmiş buna rağmen çadırdaki mekan anlayışı korunmuştur (Ögel, 1994, s.10). Çadırın tam ortasında çok amaçlı ortak alan vardır ve onun merkezinde de mekânı ısıtmak ve yemek pişirmek için kullanılan ocak bulunmaktadır. Ortak kullanım alanınının sol tarafı erkeklere sağ tarafı ise kadınlara ayrılmıştır (Şekil 1).

Şekil 1 Bir Altay çadırının iç düzeni (Köse, 2005, s.168).

Çadırda girişin tam karşısında yüklerin konulduğu hurç ve sandıklar bulunmaktadır. Çadır girişinin sağ tarafında ise “saba” adı verilen yiyecek ve içeceklerin konulduğu kısım yer almaktadır. Ögel (1994, s.10) Türk evinin temel özelliklerini çadır kültüründen aldığını savunmaktadır. Küçükerman ise (2007, s.62) Türk evi oda düzeninin kurgu açısından çadır ile benzerlikler gösterdiğini belirtmiştir (Şekil 2).

Şekil 2 Çadır ile Türk evi oda düzeninin karşılaştırılması
(Küçükerman, 2007, s.62).

Küçükerman'a (1973, s.41) göre Türk evinde odaların bütün günlük ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olması ve odalarda gereksiz hiçbir eşyaya yer verilmemesi çadır mimarisine bağlı olarak ortaya koymaktadır.

2.5.2. Geleneksel Türk Evinin Genel Özellikleri

Türk mimarisinde evler hem doğayla hem de birbiriyle uyumlu yapılmıştır (Bektaş, 2018b). Öyle ki evler yapılırken hiçbir ev diğerinin önünü kapatmayacak ve güneşini kesmeyecek şekilde düşünülmüştür. Evin tasarımında çıkış noktası insan ihtiyaçlarıdır, dolayısıyla evler kullanıcılarının mümkün olan tüm ihtiyaçlarına cevap verecek niteliktedir (Bektaş, 2018b).

Geleneksel Türk evi genellikle tek kattan oluşmaktadır (Eldem, 1954, s.12). İki katlı olanlarda ise yaşama alanı olarak sadece üst kat kullanılmaktadır (Bektaş, 2018b; Eldem, 1954, s.12). Evin ilk katı ise genellikle samanlık, ahır ve kış odasının bulunduğu kışlık katı adı verilen kattır (Bektaş, 2018b; Yürekli & Yürekli, 2005). Durumu iyi olan ailelerde bu katta hizmetlilerin yaşadığı mekanlar da bulunmaktadır. Geleneksel Türk evi plan şemasının iki temel unsuru oda ve sofadır (hayat) (Eldem, 1954, s.14; Doğan Kuban, 1982, s.204; Küçükerman, 1973, s.35). Hayat yaşama

katının ana mekânıdır ve bu kattaki tüm odaların da açıldığı yerdir. Bu alanı tüm aile bireyleri ortak kullanır ve belki de Türk evinin en önemli bölümüdür (Bektaş, 2018b). Aile bireylerinin yaşadığı tüm üzüntü, keder ve neşe bu mekânda paylaşıldığı için bu mekân gerçekten de hayatın ta kendisidir. İklimin uygun olduğu yerlerde hayatın bir tarafı bahçeyle de ilişki kurabilmektedir.

Odaların tasarımında mahremiyete büyük önem verilmiştir (Küçükerman, 1973, s.88). Örneğin odaların kapıları içeriye tamamen göremeyecek şekilde açılmaktadır. Bu sayede içerideki kişi toparlanma fırsatı bulmaktadır (Bektaş, 2018b; Küçükerman, 1973, s.88). Bu odalar kullanıcısının ihtiyaçları gözetilerek yüklük, yunmalık gibi çok çeşitli işlevleri olan dolaplarla donatılmıştır. Yunmalık aile bireylerinin yıkanma ihtiyaçlarını gördükleri altında su gideri olan dolaptır. Yunmalığın yanında genellikle gece yatmak için serilen yatak ve yorganların gündüz olunca kaldırıldığı yüklük dolabı yer almaktadır. Bazı yapılarda ise yunmalık aynı zamanda yüklük olarak da kullanılabilir. Bu durumda yunmalığın alt tarafında bulunan su giderinin üstü ahşap bir levha ile örtülür ve yükler bu levhanın üzerine yığılır. Duvarlarda bakır kaplar gibi eşyaları veya meyveleri yerleştirmek için 200-220 cm yüksekliğinde sergenler bulunmaktadır. Odanın bir duvarında bu sergenlerin altında hem odayı ısıtan hem de havalandırmayı sağlayan ocak bulunmaktadır. Çadırlarda ortada yer alan ocak Türk evi oda anlayışında kenara kaymıştır (Küçükerman, 2007, s.172). Odanın genellikle pencere olan kenarında ise oturmak için yapılan sedir bulunmaktadır. Bu odalardan en büyüğü anne ve babanın odası olan başodadır. Burası evin en gösterişli yeridir ve misafirler de burada ağırlandığıdır (Bektaş, 2018b).

Anadolu'nun iklim özellikleri Türk Evi'nin biçimlenmesini, yapım tekniğini ve malzemesini önemli ölçüde etkilemiştir (Küçükerman, 2007, s.39). Yapının bulunduğu bölgedeki en yaygın ve masrafsız olan malzeme yapının ana malzemesini oluşturmaktadır. Örneğin Karadeniz bölgesinde ahşap kullanımı daha yaygınken İç Anadolu'da kerpiç ve taş, Akdeniz bölgesinde ise ahşap ve taş daha yaygın kullanılmıştır (Doğan Kuban, 1966, s.16; Küçükerman, 2007, s.32). Anadolu'da evlerin yapım tekniği ve malzemesi farklılık göstermesine rağmen değişmeyen tek şey yaz ve kış odası ayırımıdır (Küçükerman, 2007, s.39).

Türk evini etkileyen tek faktör iklim değildir. Türklerin zaman içinde etkileştiği farklı kültürler de Türk evinin şekillenmesinde ve çeşitlenmesinde önemli rol oynamıştır. Geniş bir coğrafyada hüküm sürdükleri dönemlerde Türklerin başka kültürlerle miras bıraktıkları unsurlardan biri de geleneksel Türk mimarisidir. Anadolu'nun dağlık yerlerinden Kırım ve Balkanlara kadar geniş bir coğrafyada Türk evinin çeşitli örneklerine rastlamak mümkündür (Cansever, 2002, s.1; Kuban, 1975, s.194) (Şekil 3). Her ne kadar çoğunlukla Türkmenler yaşadığı için bu evlere Türk evi denilse bu evlerde sadece Türklerin yaşadığını söylemek çok doğru bir tanımlama olmayacaktır (Yürekli & Yürekli, 2005). Özellikle Anadolu'da Türklerle bir arada yaşayan etnik grupların izlerini bu evlerde görmek mümkündür.

Şekil 3 Safranbolu (a) ve Makedonya'dan (b) Türk Evleri.

Cansever'e (2002, s.1) göre her ev özel bir mimarlık sorunudur ve evin bir ailenin özel şartlarına göre şekillenebilmesi için ailenin evin oluşmasına katılımı şarttır. Türk evi mahalli maddi, sosyal şartlara göre çevre ile ilişkisinin düzenlenmesi ve kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanması bakımından dünyanın geri kalanındaki ev mimarisinden ayrı bir konuma oturmaktadır (Cansever, 2002, s.2). Türk evinin içinde yaşayacak insanların özel ihtiyaçlarına göre şekillenebilmesi, onu özel kılmaktadır. Cansever (2002, s.3) Türk evinin standartlar yanında farklılaşma, merkezin ürettiği bilgi ve katılım, abidevilik ve küçük ölçü, mükemmellik ve üzerine ek alabilme, stoik bir yapısallık yanında tabiat ile beraberlik, kalıcı olmak ama değişen şartlara da uyabilmek özellikleri ile 21. asır insanlığının konut sorununun çözümü için bir temel örnek teşkil edebileceğini savunmaktadır.

adının “Germia”, Ainswort ise safran kenti anlamına gelen “Flaviopolis” olduğunu kaydetmiştir. Selçuklular, beylikler ve Osmanlı zamanında Zalifre, Taraklı, Borlu, Zağrifen, Benderli, Zağfiranbolu gibi adlarla anıldığı bilinmektedir (Karabukkulturturizm.gov.tr, 2019). İbni Battuta 14. yüzyılda uğradığı Safranbolu’dan “Borlu” olarak bahsetmektedir (Ulukavak, 2017, s.1). Kente daha sonraları safran yetiştiriciliğinden dolayı “Zağferanborlu” denilmiş, ancak “Borlu” ismi de tamamen terk edilmemiş, iki isim bir müddet birlikte kullanılmaya devam etmiştir (Ulukavak, 2017, s.1). Kent adının günümüzdeki hali olan Safranbolu’yu 1940 yılında almıştır.

3.2. Tarihi Safranbolu Evleri

Safranbolu’nun kültür turizmi denilince ülkemizde ilk akla gelen yerlerden biri olmasında ve müze kent olarak anılmasında tarihi Safranbolu evlerinin rolü büyüktür. Bir arada ve uyum içinde bulunan bu evler yapıldıkları dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik hayatı hakkında bize ipuçları vermektedir. Öyle ki Safranbolu’nun tarihi sokaklarında dolaşan insanlar adeta zaman yolcuğuna çıkmış ve o dönemi yaşıyormuş hissine kapılmaktadır.

Bu evlerin çoğunun korunmuş olması, bir kısmının da halen kullanılıyor olması (Bkz. Ek Şekil 1-24), Safranbolu’yu açık bir müzeye dönüştürmüş, bunun sonucunda kent UNESCO tarafından 1994 yılında Dünya Miras Listesine alınmıştır. Safranbolu’da yaklaşık 2000 geleneksel Türk evi bulunmakta, bunların 800’e yakını da yasal olarak korunmaktadır (Bozkurt & Altınçekiç, 2013, s.84).

Şekil 5 Eski Çarşı muhitinin genel görünümü.

Tarihi evlerin yoğunlaştığı bölge özellikle Müslüman Türk nüfusun yerleştiği eski çarşı kısmı olsa da Safranbolu'nun günümüzdeki merkezinde kalan Kıranköy muhitinde de Rumlardan kalma tarihi evlere, hamamlara ve günümüzde camiye çevrilmiş kilise ile ruhban okuluna rastlamak mümkündür (Şekil 6).

Şekil 6 Kıranköy muhitinin genel görünümü.

Geleneksel Safranbolu Evleri genellikle zemin kat ve bu zemin kat üzerine inşa edilen bir ya da iki kattan oluşur. Zemin kat yığma taş tekniğiyle yapılırken diğer katlar ahşap iskelet sistemiyle yapılmaktadır. Bu katlarda ahşap taşıyıcıların arası kerpiç ya da tuğla gibi malzemelerle doldurulduktan sonra kıtıklı sıva (bağlayıcılığı arttırmak için içerisine saman, keçi kılı gibi liflerin atıldığı bir çeşit geleneksel sıva türü) ile kaplanmaktadır.

Çeşitli iklimlerin görüldüğü zengin doğa yapısı ve köklü tarihiyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Safranbolu'nun kültürel mirasının en güzel nakşedildiği unsurlardan biri de Tarihi Safranbolu Evleri'dir. Bahse konu olan zenginliği Safranbolu Evleri'yle ilgili kullanılan terimlerde de görmek mümkündür. Kullanılan terimlerim çoğu da işleviyle bağlantılı olarak adlandırılmıştır.

3.3. Mimari Terimler ve Kökenleri

Abdesane: Ayak yolu, tuvalet (KK9).

Dilimize Farsçadan geçmiştir. Farsça āb sözcüğü su, dest sözcüğü ise el anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.2). Bu sözcüklerin birleşmesiyle oluşan ābidest el suyu, el yıkama anlamında kullanılmaktadır ve dilimize abdest şeklinde

geçmiştir. Farsçada *ḡāna* ev, konut gibi anlamlara gelmektedir (Tietze, 2002, s.75). Dilimize hane olarak geçmiş ve bu iki terim birleşerek *abdesthane* sözcüğünü oluşturmuştur. Safranbolu yöresinde ise “h” sesi düşerek “*abdesane*” şeklinde telaffuz edilmiştir (Şekil 7).

Şekil 7 Sipahioğlu Konağı Abdesanesi

Alaçık: Çevresi açık, bağ kulübesi (Akyüz, 1995, s.38).

Ala (yarım) + açık (yarı açık) veya al (ön) + açık (önü açık) anlamındadır (Gülensoy, 2011a, s.62). Anadolu ağızlarında *alacih*, *alacuh*, *alacak*, *alaççık*, *alaçığ*, *alaçık* ve *aleyçik* şeklinde telaffuzlarına rastlanmaktadır (TDK Kolektif, 2009a, s189).

Alak: Bkz. Alaçık.

Algun: Evlerin gider suları ve lağımalarının tahliye edildiği kanal (Kuş, 2003, s.7).

Aplike: Belli bir şeklin etrafının çeşitli aletlerle kesilip boşaltılmasıyla oluşturulan parçaların bir yüzeye yapıştırılması veya çakılması sonucu elde edilen mimari süsleme türüdür (İşler & Aras, 2014, s.172).

Dilimize Fransızca üstüne katılan veya eklenen şey anlamına gelen “*applique*” sözcüğünden geçmiştir (Nişanyan, 2018, s.43).

Aralık: Bazı hamamlarda bulunan dinlenme mekanıdır (KK2).

Eski Türkçe boşluk, mesafe anlamına gelen “*ara*” sözcüğüne Türkiye Türkçesinde +IIk eki eklenilerek (Nişanyan, 2018, s.45) *ara*, *mola verme*, *dinlenme* anlamında oluşturulmuş terimdir.

Arasna / Arasta: Çarşı (KK8).

Dilimize Farsça rasta (düz yol, cadde, özellikle çarşı caddesi) sözcüğünden geçmiştir. Farsçada rāst "düz" sözcüğünün geçmiş zaman fiil-sıfatıdır (Nişanyan, 2018, s.45). Farklı yörelerde arasta şeklinde de telaffuz edilebilmektedir.

Safranbolu Eski Çarşı'da bulunan arasna halen varlığını sürdürmektedir (Şekil 8). Sosyal ve tarihi dokusunu koruyan, geleneksel dükkanların bulunduğu bu mekân turistlerin gözde uğrak noktaları arasındadır.

Şekil 8 Eski Çarşıda bulunan arasna

Safranbolu kültüründe arasna çarşıdan fazlasıdır. Örneğin eskiden evlenecek olan çiftler nişanlandıklarında nişan bohçalarını aileler birbirlerine vermek için bu mekânı kullanmıştır (KK8).

Arık: Suyun bir yerden bir yere taşınmasını sağlayan kanal (Tietze, 2002, s.194).

Eski Türkçede ar-/yar- yarmak, kanal açmak anlamına gelmektedir. Ar- fiili sonuna +Uk eki alarak "arık" (hendek, kanal) terimi meydana gelmiştir.

Artırma: Evin çıkma yapan yerine verilen isim (Hersek ve diğerleri, 2000, s.107).

Eski Türkçe "art-" (fazla olmak, fazlaşmak) fiiline fiilden isim yapan "-tır" ve "-ma" isim fiil eki getirilerek oluşturulmuştur (Nişanyan, 2018, s.50).

Alt katları genellikle taşlık veya ahır olan evlerin üst katlarında alanı genişletme veya ışık alma gibi ihtiyaçlar olduğu durumlarda odaların döşemeleri alt kat duvarlarının üzerinden uzatılarak çıkma yapma yoluna gidilmektedir (KK6)(Şekil

9). Böylece üst katın alanı alt kattan daha fazla olmakta, yapının zemine oturum alanı boş yere geniş tutulmamaktadır.

Şekil 9 Yörük Köyünden bir arttırma örneği

Aşevi: Mutfak, aş ocağı, aş damı (Akyüz, 1995, s.38).

Eski Türkçe bir sözcük olan “aş” çorba, haşlama yemek anlamına gelmektedir (Gülensoy, 2011a, s.82). Eski Türkçe yaşanan yer anlamındaki “ev” sözcüğü ile birleştirilerek aş pişirilen yer manasına gelen bu terim oluşturulmuştur (Gülensoy, 2011a, s.347).

Avla: Bahçe duvarı anlamına gelmektedir. Yörük Köyünde kullanımı daha yaygındır (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108) (Şekil 10).

Dilimize Yunanca “avlı” (çitle çevrili alan) sözcüğünden geçmiştir (Nişanyan, 2018, s.61; Tietze, 2002, s.230). Türkiye Türkçesinde yaygın kullanımı “avlu” şeklindedir.

Şekil 10 Yörük Köyünden bir avla örneği

Avla Kapısı: Yörük köyünde giriş holüne açılan kapı (KK12).

Avla¹ ile kapı sözcüğü birleşerek bu terimi oluşturmuştur. Kapı Eski Türkçe “kapıg” sözcüğünden gelmektedir. Eski Türkçede kap- (bitişmek, kapanmak) fiiline +I(g) eki gelerek “kapıg” terimi oluşturulmuştur. Zamanla sondaki “g” sesi düşerek sözcük “kapı” şeklini almıştır.

Ayakyolu: Tuvalet, abdesthane, hela (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108)

Eski Türkçe “ādak” (ayak) ve yol sözcükleriyle oluşturulmuş isim tamlamasıdır. Bu sözcüklerden “ādak” zamanla “ayak” şekline dönüşmüştür. Nişanyan gibi bazı etimolojik sözlüklerde elde kesin kanıt olmamakla birlikte bu sözcüğün Eski Türkçe āt- / ād- (atmak, admak (açmak, adım)) sözcüğünden türetilmiş olabileceği belirtilmiştir (Nişanyan, 2018, s.62). Ancak Tuncer Gülensoy (2011a, s.90) ayak kelimesinin Eski Türkçede ādak şeklinde olduğunu, dolayısı ile ay- kökünden gelen ād- sözcüğünden türemiş olamayacağını savunmaktadır. Yol sözcüğü ise Eski Türkçede günümüzdekiyle aynı anlamda (bir yerden bir yere ulaşmak için gidilen mesafe) kullanılmıştır. Tietze’nin (2002, s.240) Emiroğlu’ndan aktardığına göre ayak yolu teriminin kullanılmasının olası nedeni eskiden tuvaletlerin evin dışında olmasıdır. Anadolu ağzında ayağ yolu, ayah yolu, ayaklık şeklinde kullanımları mevcuttur (Gülensoy, 2011a, s.90; TDK Kolektif, 2009a, s.404).

Aynalı: Kapı kanadı (Günay, 1999).

Ayna sözcüğü dilimize Farsça “āyīna” (ayna) sözcüğünden geçmiştir (Nişanyan, 2018, s.64). Safranbolu evlerinde oda kapılarının bazıları aynalıdır. Bu kapıları tanımlamak için sözcüğe +II eki getirilerek “aynalı” terimi oluşturulmuştur.

Bacabaşı: Evlerde ocağın üstündeki çıkıntılı kısım (KK5).

Baca sözcüğü dilimize Farsçadan geçmiştir. Farsçada “bādcāh” hava deliği anlamına gelmektedir (bād: rüzgâr; cāh: yol, geçit) (Nişanyan, 2018, s.67). Baca (bādcāh) hava yolu, rüzgâr yolu demektir. Baş sözcüğü ise Eski Türkçe kafa anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.67; Tietze, 2002, s.255). Bu iki sözcük birleştirilerek bacanın üst kısmındaki çıkıntılı yeri tanımlamak amacıyla bu terimi oluşturmuştur.

Baca Üstü: Ocağın üzerindeki taş raf (KK4).

¹ Köken bilgisi için bkz. Avla.

Ocağın havalandırmasını sağlayan baca duvarına monte edilen rafı tanımlamak için baca¹ ve üst sözcükleri belirtisiz isim tamlaması şeklinde birleştirilerek bu terim oluşturulmuştur. Üst sözcüğü ise Orta Türkçede yukarıda olan anlamını taşımaktadır (Gülensoy, 2011b, s.997).

Badâk: Bkz. Basak.

Badalla: Merdiven (Kuş, 2003, s.8).

Tietze'ye (2011, s.256) “badal” sözcüğü merdiven basamağı anlamına gelmektedir ve İtalyanca “pedale” (ayakla hareket ettirilen tahta) kelimesinden alınmıştır.

Bahna: (1) Ahırda hayvanların yemlerinin konulduğu tekneye verilen isim (Akyüz, 1995, s.38). (2) Odunluk (TDK Kolektif, 2009a, s.488).

Farklı yörelerde “pahna” şeklinde de telaffuz edilmektedir. Denizli civarında ise “pağna” şeklinde kullanımına rastlanmaktadır (TDK Kolektif, 2009a, s.488).

Balıksırtı: İnce uzun kesilmiş-yontulmuş taşların belirli bir düzende tekrarlı olarak birbirine zıt açılarla yerleştirilerek örüldüğü duvar tekniğidir (KK2).

Eski Türkçeden günümüze kadar ulaşan balık ve sırt kelimelerinin belirtisiz isim tamlaması şeklinde birleşmesiyle oluşan bir terimdir. Taşların açılı duruşlarının oluşturduğu desen balıkların sırt kısmındaki yüzgeçleri andırdığı için bu ismi aldığı düşünülmektedir (Şekil 11).

Şekil 11 Balıksırtı tekniği ile örülmüş bir taş duvar (Eski Çarşı)

¹ Köken bilgisi için bkz. Bacabaşı.

Basak: Merdiven basamağı (Şekil 12).(Kuş, 2003, s.8)

Bas- (ayağın tabanını bir yere koymak) fiiline fiilden isim yapan +(A)maK eki getirilerek Anadolu ağzındaki yaygın kullanımı olan “basamak” sözcüğü oluşturulmuştur. Farklı yörelerde basak, basamah, bāsāmbāk, basancak, basanga, başçık, basalak, basgaç, basıcak, basımbaç, basmalık, bassak, bastak şeklinde kullanımlarına rastlanmaktadır (Gülensoy, 2011a, s.115; TDK Kolektif, 2009a, s.536).

Şekil 12 Sipahioğlu Konağından basak örneği

Bedavra/Pedavra: Dam üzerine kiremit yerine örtülen ince tahta anlamına gelmektedir (Kuş, 2003, s.40).

Yunanca “pétavra” sözcüğünden dilimize geçmiştir (Tietze, 2002, s.256).

Bel pervazı: Döşeme kirişlerinin taban üzerindeki alınlarını örten ahşap yapı elemanı (Günay, 1999, s.358).

Eski Türkçede “bél” gövdenin orta bölümü anlamındadır . Farsça “parvāz”; kanat, çatı saçağı, sundurma anlamındadır. Dilimizin ses özelliklerine göre pervaz şeklini almıştır. Bel ve pervaz+ı kelimeleri belirtisiz isim tamlaması şeklinde birleşerek bu terimi oluşturmuştur.

Besleme: Duvara asılan ve üzerine gaz lambası konulan tahtadan yapılmış lambalık (Akyüz, 1995, s.38).

Eski Anadolu Türkçesinde “bés/bési” yem anlamına gelmektedir (Gülensoy, 2011a, s.134). Aldığı eklerle bes(i)-le- fiiline dönüşen sözcük +me eki ile isme

dönüşmüştür. Terimin kullanımında “ateşi beslemek” deyiminde olduğu gibi mecaz bir anlam mevcuttur.

Bıçaklık: Odun koyulan yer (KK9).

Nişanyan’a (2018, s.99) göre “bıçak” sözcüğü Eski Türkçe “bıç-” (kesmek) köküne +(g)Ak eki getirilerek “bıçgak” (kesme aleti) şeklinde türetilmiş ve zamanla “ğ” sesi düşmüştür. Gülensoy’un (2011a, s.139) Talat Tekin’den aktardığına göre ise sözcüğün kökü “bıç-“tan değil “bi”den gelmektedir. Bıçak sözcüğüne isimden isim yapan +llk eki eklenerek “bıçaklık” (odunların kesilip biçilip, istiflendiği yer) terimi türetilmiştir.

Buharı: (1) Odun dolabına verilen isim (Akyüz, 1995, s.38; TDK Kolektif, 2009a, s.782). (2) Baca (TDK Kolektif, 2009a, s.782).

Sözcüğün etimolojik kökeni Arapça tütü anlamına gelen “bağara” sözcüğüne dayanmaktadır (Nişanyan, 2018, s.116). Anadolu’nun çeşitli yerlerinde bahara, baharı, bığırı, bıhırık, bıhri, bihéri, bihirik, bihri, bohara, bohoru, bohoru, boraca, böheri, böhrük, börük, buarı, buğara, buğarla, buhan, buhar, buhara, buharaca, buharca, buhare, buharık, buhari, buharik, buharle, buharlık, buhaylı, buhayrı, buhaze, buheri, buhraca, buhurik, bukare, bukayrı, bulayrı, bunarı, buraca, buvara gibi farklı telaffuz türlerine rastlanmaktadır (TDK Kolektif, 2009a, s.782).

Bulgurlama: Döşeme arasına kerpiç hamuruyla yapılan yalıtım (Kuş, 2003, s.10).

Gülensoy’a (2011a, s.181) göre “bur-” (eğirmek) fiiline öncelikle -ku- eki getirilerek “burku-” (büzülmek) fiili türetilmiş, daha sonra ise +l eki getirilerek “burkul” sözcüğü oluşturulmuş, -l<-r göçüşmesiyle “bulgur” (iri öğütülmüş buğday) şeklini almıştır. Bu sözcüğe +la ve -ma ekleri getirilerek “bulgurlama” terimi türetilmiştir (Gülensoy, 2011a, s.181).

Büğet: Kuyu biçiminde sarnıç, akan suyun biriktiği çukur yer (Günay, 1999, s.358). Doldurma su kuyusu (Kuş, 2003, s.10).

Türkçede “böğet/büğet” su birikintisi anlamında kullanılmaktadır. Büge-/böge- (suyun önünü tıkamak) fiiline +Ut eki getirilerek “böğet/büğet” kelimesi oluşturulmuştur (Tietze, 2002, s.380).

Camevi: Pencerede camın takıldığı çerçeve (Kuş,2003, s.11).

Farsça “cam” (bardak, kadeh, sürahi) anlamındadır (Nişanyan, 2018, s.126). Türkçede bu anlamda kullanılmayıp sert ,saydam, kırılğan cisim olarak açıklanmıştır. Eski Türkçe ‘ev’ yaşanan yer anlamındadır. Cam ve ev+i kelimeleri belirtisiz isim tamlaması şeklinde birleşerek camevi ‘ni oluşturmuştur.

Çamaşuyhane: Çamaşır yıkanan yer (KK2).

Farsçada “cāma-şūy” giysi yıkayan, çamaşırıcı demektir (Nişanyan, 2018, s.126). Yine Farsça bir sözcük olan “çana” ise ev, konut demektir. Bu iki kelime birleşerek “çamaşuyhane” şeklini almıştır.

Safranbolu’daki çamaşırhanelerden günümüzde en bilineni Yörük Köyü’nde bulunan yapıdır. Çamaşırhanenin orta kısmında on iki köşeli bir çamaşır yıkama yeri bulunur. Bu on iki köşe Bektaşî kültüründeki on iki imamı temsil etmektedir (*Şekil 13*).

Şekil 13 Yörük Köyü çamaşırhanesi

Yörük Köyü’nde Bektaşî kültürüne yapılan benzeri göndermelere başka yapılarda da sıkça rastlanmaktadır. Yapıda çok ince düşünülmüş detaylar mevcuttur. Örneğin yıkama yerinin yerden yüksekliği her noktada farklı tasarlanmıştır. Bunun nedeni farklı boylardaki kadınların burada rahatça çamaşır yıkamasını sağlamaktır (KK2). Yapı günümüzde sanat galerisi olarak kullanılmaktadır. Yapının restorasyon projesi Prof. Dr. Aysun Özköse tarafından yapılmıştır.

Çardak: Bu sözcük günümüzdeki yaygın kullanımının aksine Yörük köyünde salon anlamında kullanılmaktadır (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108, KK11).

Çardak dilimize Farsça çārtāk (dört kemer) sözcüğünden geçmiştir. Farsça çār “dört”, tāk ise “kemer” anlamına gelmektedir. Çardak sözcüğü Anadolu’nun çeşitli yerlerinde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. TDK Ağız Derlemeleri Sözlüğüne (2009b, s.1081) göre Tokat Zile’de odaların ön kısmındaki yer, Kırşehir ve Sivas Gürün’de bir oda içinde ayrılmış yüksek kısım, Nevşehir Ürgüp’te mutfak, Ankara’da ise salon manasına gelmektedir.

Urfa’da (Birecik) çardağ, Bayburt, Kars (Sarıkamış), Kırşehir (Mucur), Samsun (Çarşamba), Artvin (Şavşat), Konya (Beyşehir) ve Ordu (Aybastı) gibi bazı yörelerde çardah, Ankara’da cardak, Burdur’da (Yeşilova) çardalık gibi telaffuzlarına rastlanmaktadır (TDK Kolektif, 2009b, s.1081).

Çelik: Çatılarda kaplamayı taşıyan ara elemanlara verilen ad. Mertek.

Çelik sözcüğü halk ağzında kısa kesilmiş ağaç parçalarına (çubuk) verilen addır (Gülensoy, 2011a, s.229). Ankara Ayaş ve Bursa Nilüfer yörelerinde direk başlığı anlamında kullanılmaktadır (TDK Kolektif, 2009b, s.1123).

Çiçeklik: (1) Ocak üstündeki raf için kullanılan terim. (2) Girişte üzerinde çiçek deseni bulunan ve kenarlarında raflar olan niş (KK9) (Şekil 14).

Eski Türkçe “çecek” zamanla çiçek şeklini almıştır. Sözcüğün sonuna isimden isim yapan +lIk eki gelerek çiçek konulan yer anlamına gelen bu terimi oluşturmuştur.

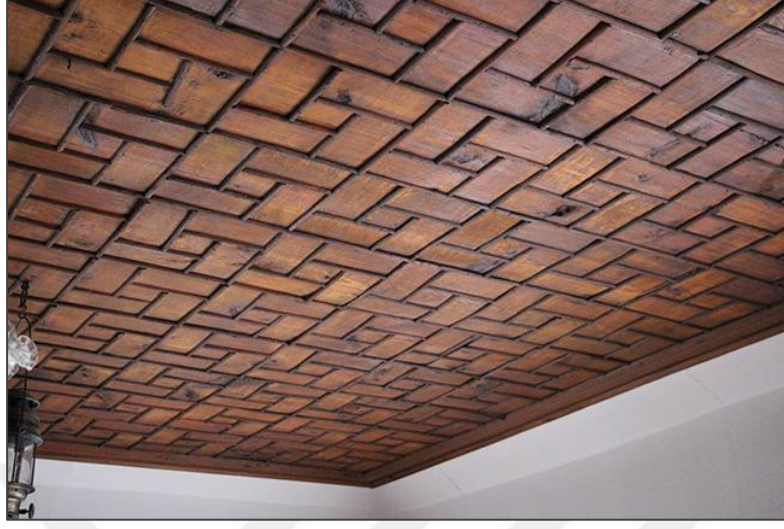

Şekil 14 Sipahioğlu Konağından çiçeklik detayı

Çitakâri: İnce çitalar ve bordur tahtaları gibi ahşap parçalar ile yapılan tavan süslemeleridir (İşler & Aras, 2014, s.170)(Şekil 15).

Çita Türkçede uzun ve ince tahta parçası (Tietze, 2002a) anlamında kullanılmaktadır ve Eski Türkçe “çıda, cida” (süngü, mızrak) sözcüğünden evrilmiştir

(Gülensoy, 2011a). Osmanlıcada okuyucu anlamına gelen “kâri” sözcüğü ise Arapça aynı anlamdaki “kārī” sözcüğünden alınmıştır.

Şekil 15 Sipahioğlu Konağından çitakari tavan detayı

Çörte(n): Yapıların çatısındaki suyun tahliye edilmesini sağlayan taş, ağaç, beton, kiremit ya da tenekeden yapılmış oluk (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108)

Türkçeye Ermenice ‘çrortan’ sözcüğünden geçmiştir (Tietze, 2002a, s.531). Ermenice “çur” su, “ortan” ise oluk anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018). Kelime farklı yörelerde çortan, çörten, cörten, çirtan, çörte, çörtlen, çörtleğen, çörtün şekillerinde kullanılmaktadır (Tietze, 2002a, s.531).

Şekil 16 Cinci Hamamda bulunan çörtlenler.

Çövürgeç: Kapı ve pencerelerin açılmasını önlemek için kullanılan ahşap mandal (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108) (*Şekil 17*).

Eski Türkçede çevür- fiili döndürmek anlamına gelmektedir. Bu fiil sonuna fiilden isim yapan +(g)Uç ekini almış ve “çevür+güç” sözcüğü oluşmuştur. Bu sözcük Safranbolu ağzında zamanla dönüşüme uğrayarak “çövürgeç” halini almıştır.

Şekil 17 Sipahioğlu Konağından çövürgeç detayı.

Dam: Hayvanların konulduğu yer. Ahır (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108)

Eski Türkçe tam sözcüğü duvar anlamına gelmektedir. Sözcüğün başındaki “t” sesi zamanla “d” sesine dönüşmüştür. Safranbolu’da ahır anlamında kullanılsa da farklı yörelerde farklı anlamlarda da kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Isparta, Burdur, Manisa, Çanakkale, Ankara ve çevresinde kerpiç evlerin çatısı için kullanılırken, Emirdağ, Afyon, Uşak ve Eğridir gibi yerlerde bu anlamına ek olarak cezaevi anlamına da gelmektedir (TDK Kolektif, 2009b).

Dâmen: Değirmen (TDK Kolektif, 2009b).

Eski Türkçe “tegir-” (döndürmek, çevirmek) fiiline +mAn eki getirilerek “tegirmen” sözcüğü türetilmiştir. Bu sözcük yaygın olarak günümüze “değirmen” şeklinde ulaşmıştır. Safranbolu ağzında ise “a” sesi uzatılıp “ğ”, “i” ve “r” sesleri düşürülerek “dâmen” şeklinde telaffuz edilmektedir.

Daraba: Tahta bölme, çit.(Kuş, 2003, s.15)

Dilimize Arapça darrāba (ahşap kepenk / bölücü) sözcüğünden geçmiştir. Safranbolu’da özellikle bahçeleri ayırmak veya bahçede belirli bir bölümü bölmek için kullanılan ahşap çitler için bu terim sıkça kullanılmaktadır (Şekil 18).

Şekil 18 Yörük Köyü’nden bir daraba örneği

Dizeme: Ahşap binalarda yapı artığı olan ağaç parçalarıyla yapılan bir çeşit dolgudur (Günay, 1999, s.358; Kuş, 2003, s.16).

Eski Türkçede sıralamak, düzenlemek anlamına gelen “tiz-“ fiili t<d ötümlüleşmesiyle “diz-“ şeklini almıştır (Nişanyan, 2018, s.200; Tietze, 2002, s.633). Dize- fiili ise diz- fiilinin varyatıdır (Tietze, 2002, s.633). Bu fiile -mA eki getirilerek “dizeme” kelimesi oluşturulmuştur (Tietze, 2002, s.633).

Dökme: Evin döşemesinde bulunan kiriş (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108).

Eski Türkçe tök- (akıtmak, düşürmek, salmak, bırakmak) sözcüğüne fiilden isim yapan -(mA) eki getirilerek bu terim oluşturulmuştur (Gülensoy, 2011a). Anadolu ağızlarında dökmece, dökme, dökmen gibi türevlerine rastlanmaktadır (TDK Kolektif, 2009b, s.1573).

Dönme Dolap: Haremlik ile selamlık arasında yiyecek içecek alışverişinin sağlandığı dolap (Günay, 1981, s.21).

Dönmek sözcüğünün kökeni Eski Türkçe “tön-” (dönmek) fiiline dayanmaktadır. Dolap sözcüğü ise Farsçadan dilimize geçmiştir. Sözcüğün Farsçadaki ana anlamı su çarkı olmakla birlikte hastanelerin ya da manastırların duvarlarında

bulunan ve duvarın diğer tarafındaki insanlara yiyecek, içecek ya da ilaçlarını temas kurmadan vermeyi sağlayan teçhizat için de bu terim kullanılmaktadır (Tietze, 2002, s.639). Sözcüğün bu kullanımı “dönme dolap” terimine daha yakındır.

Bu dolap evin haremlik bölümünde bulunan kadınların selamlık kısmındaki misafirlere görünmeden yiyecek içecek servisi yapmalarına olanak sağlamak için tasarlanmıştır (Şekil 19). Karşı tarafa geçmesi istenen yiyecek ya da içecek kapları dolabın rafına konulur ve elle çevrilerek öbür bölüme iletilmesi sağlanır (Günay, 1981, s.21).

Şekil 19 Kaymakamlar Evinde bulunan dönme dolap

Eşik: Pencere alt başlığı (Günay, 1999, s.358).

Eski Türkçede “eşik” kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak anlamına gelmektedir (TDK, 2011a, s.735; Tietze, 2002, s.747).

Eyvün: Evin girişindeki meydanlık yer (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108).

Arapça “aywān” büyük kapı, eşik anlamına gelmektedir. Dilimize eyvan olarak geçmiştir. Safranbolu ağzında ise “eyvün” olarak telaffuz edilmektedir.

Farsa: Safranbolu evlerinde bazı odalara odanın pahlı köşesinden girilmektedir. Bu pahlı köşelere farsa denilmektedir (Günay, 1999, s.139).

Fil Gözü: Hamamların kubbesinde aydınlatmayı sağlayan cam ışıklıklara verilen isim.(KK2, KK10).

Fil sözcüğü Arapçadan dilimize geçmiştir. Göz sözcüğü eski Türkçe köz sözcüğünden gelmektedir. Fil gözüne benzeyen bombeli yapısı nedeniyle ışıklıklar bu

ismi almıştır. Safranbolu yöresine özgü olmasından ziyade terimin dışarıdan gelen mimar veya ustalar tarafından kullanıldığı düşünülmektedir

Frenği: Döşeme arasında bulunan boşluklara verilen isim (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108)

Arapça “farankī” (Avrupa malı, Frenk’e ait olan, Batı Avrupalı) sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2018; Tietze, 2002a).

Garaperû: Çivi (Kuş, 2003, s.21).

Germeç: Sınır için yapılan tahtadan perde (Kuş, 2003, s.22).

Sözcüğün kökeni Eski Türkçe “ker-” (germek, uzatmak) fiiline dayanmaktadır (Tietze, 2002b, s.132).

Gliste / Glisten: Havalandırma ya da aydınlatma amacıyla yapılmış ahşap bölücü kafes.(KK2), (Şekil 20).

Şekil 20 Yörük Köyü’nden bir gliste detayı

Goraf: Odun yığılan yer, odunluk (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108)

TDK Ağız Derlemeleri Sözlüğüne (2009c, s.2104) göre “koraf / goraf” sözcüğü Kastamonu yöresinde sıra, dizi, yığın, birikinti, Ankara (Kızılcahamam), Isparta (Senirkent), Çorum (İskilip) yöresinde ise küme, bölük, topluluk anlamında kullanılmaktadır. Eski Türkçede “kur” sözcüğü sıra, dizi anlamına gelmektedir. Terimin bu kökten türemiş olma ihtimali bulunmaktadır.

Gölení: Küçük su birikintisi (KK8).

Eski Türkçe “köl” sözcüğü zamanla “göl” şeklini almıştır. Göl sözcüğüne isimden fiil türeten -IA eki -n sesiyle genişletilerek getirilmiş ve suyun birikmesi anlamına gelen göllenmek fiili oluşturulmuştur. Bu fiile de fiilden isim yapan (In)+I eki gelerek gölení sözcüğünü türetmiştir.

Gusrak: Tahılların konulduğu ambar (KK9).

Gusülhane: Yatak odasında yüklük dolabının içinde bulunan ebeveyn banyosu (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108) (Şekil 21).

Arapça gsl kökünden türeyen gısl (yıkama) kelimesi ile Farsça xāna (ev) sözcüğü ile birleşerek bu terimi oluşturmuş, dilimize ise gusülhane olarak geçmiştir.

Şekil 21 Sipahioğlu Konağından bir gusülhane örneği

Güme: (1) Bağ, bahçedeki tek odalı kulübe. (2) Ahır (TDK Kolektif, 2009c, s.2222).

Güllap: Kapı sürgüsü, menteşe.(Kuş,2003, s.24)

Türkçe “kol-la-“ (kollamak) fiiline fiilden isim yapan +p eki getirilerek “kollap” terimi oluşturulmuş ve zamanla değişerek “güllap” haline gelmiştir (TDK Kolektif, 2009c, s.2192). Muğla (Fethiye) yöresinde halen “kollap” şeklinde telaffuzuna rastlanmaktadır.

Gün Çardak: Güne bakan balkon anlamında kullanılmaktadır (KK2).

Eski Türkçe kün; güneş, gündüz anlamına gelmektedir. Zamanla #k/#g/ ötümlüleşmesi ile gün şekline dönüşmüştür. Çardak¹ sözcüğü ile birleşerek bu terimi meydana getirmiştir. Özellikle Yörük Köyü'nde evlerin balkonları güneşte oturabilmek için güneş gören tarafa yapılmaktadır (Şekil 22). Bu nedenle Yörük Köyü'nde balkona yaygın olarak gün çardak denilmektedir (KK2).

Şekil 22 Yörük Köyü'nden bir gün çardak örneği

Haremlik: Özellikle konaklarda daha çok kadınların vakit geçirdiği dışarıdan yalıtılmış mahrem bölüm (Günay, 1981, s.21).

Sözcüğün kökeni Arapça “harīm” (dokunulmazlığı olan yer, genellikle evde kadınlara ayrılmış kısım) sözcüğüne dayanmaktadır (Nişanyan, 2018, s.320). Bu sözcüğe isimden isim yapan +llk eki getirilerek bu terim oluşturulmuştur.

Hayat: Sofa, sokak kapısından girildiğinde karşılaşılan avlu (KK10).

Dilimize Arapça ħwt (duvarlar, çitler) kökünden türetilen hayat sözcüğünden aynen geçmiştir (Nişanyan, 2018).

Hela: Ayakyolu, tuvalet (KK15).

Dilimize Arapçadan geçmiştir. Arapça “ħalwa” sözcüğü tenhaya çekilme, yalnız olma, halvet anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.342). Arapçada “ħalā” ise bu sözcüğün geçmiş zaman halidir ve inzivaya çekildi anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.342).

¹ Köken bilgisi için bkz. Çardak.

Herkil: Genellikle yiyecek içeceklerin konulduğu depo. Erzak deposu. Ambar (Şekil 23).

Şekil 23 Kaymakamlar Evinde bulunan herkil.

Heyden: Tabaklıkta deri ıslatılan kireç çukuru (TDK Kolektif, 2009c, s.2328).

İlındır: Dar tavan tahtası (Akyüz, 1995, s.39).

İlındır terimi, bu tahtanın yapımında kullanılan ağacın temin edildiği Bartın'ın Ulus İlçesi, Kalecik köyünün eski adı olan İlındır'dan gelmektedir (KK10).

İbük: Köşe, kenar, uç (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108).

Terimin benzetme yoluyla Türkçe “ibik” (bazı kanatlı hayvanların tepesindeki kısım) sözcüğü ile bir ilişkisi olup olmadığı bilinmemektedir. Örneğin Orta Anadolu ve Ege'nin güney kesimlerinde (Konya, Niğde, Burdur, Isparta) ibik sözcüğü (benzetme yoluyla) burun manasında kullanılmaktadır (TDK Kolektif, 2009d, s.2502). Uç kısımları tanımlamak için “burun” sözcüğünün kullanımı Anadolu'da yaygındır. Burada da uç kısımları anlatmak için benzer bir mecaz kullanım yapılmış olma olasılığı incelemeye değerdir. Safranbolu'daki anlamıyla (köşe, kenar) Yozgat yöresinde ibik, Eskişehir Sivrihisar yöresinde ise ibicik şeklinde kullanımları mevcuttur (TDK Kolektif, 2009d, s.2502). Terimin çavuş kuşu veya kanatlı hayvan tepeliği anlamındaki kullanımları Anadolu'nun farklı yörelerinde bir hayli yaygındır.

İçeri: Safranbolu evlerinde odalara verilen isimdir (Akyüz, 1995, s.39).

Eski Türkçe “iç” (dahil) sözcüğü +(g)ArU yön eki birleşerek “içgerü” (içe doğru, içte olan) sözcüğünü oluşturmuştur (Gülensoy, 2011a). Bu kelime zamanla “içeri” şeklinde evrilmiştir. Uygurcada Enderun, saray içi anlamına gelmektedir (Caferoğlu, 2015, s.80). Çeşitli yörelerde oturma odası veya oda anlamında kullanılmaktadır (TDK Kolektif, 2009d, s.2505). Kütahya ve yöresinde “içere”, Ordu ve yöresinde ise “eçeri” şeklinde telaffuz edilmektedir (TDK Kolektif, 2009d, s.2505).

Kalemişi: Genellikle sıva, ahşap veya taş yüzeylere uygulanan ve tezhip tekniğine benzer bir şekilde muhtelif fırçalar yardımı ile boyanıp, yine ince fırçalar ile kontürlenerek (tahrirlenerek) (Şekil 24) elde edilen süsleme tarzıdır (İşler & Aras, 2014, s.173; KTSV, 2018a, s.1).

Arapça “kalam” (kamyştan yapılmaya yazı aracı) sözcüğünden dilimize geçen “kalem” ile Eski Türkçeden günümüze değişmeden gelen “iş” (çalışma) sözcüklerinin birleştirilmesi ile bu terim oluşturulmuştur (Nişanyan, 2018, s.416).

Şekil 24 Mektepçiler Konağı kalemîşi süslemeleri (Canbulat, 2006, s.38).

Kalpahlı Çivi: İri başlı inşaat çivisi (Günay, 1999, s.359)

Kalpak sözcüğünün kökeni Orta Türkçe “kalabak” (keçe başlık) kelimesinden gelmektedir. Bu sözcüğe isimden isim yapan +(II) eki getirilerek “kaplaklı” terimi türetilmiştir. Çivi sözcüğü ise Nişanyan’a (2018, s.156) göre Eski Türkçe “çij” (ucu sivri ufak çubuk, sivri uçlu perçin, tığ) teriminden gelmektedir. Tietze (2002, s.523) ise

sözcüğün dökme demir anlamına gelen “çoy”, “çöy” sözcükleri ile ilişkili olabileceğine değinir. Külaha benzeyen iri baş kısmından dolayı bu benzetme yapılarak iki sözcük birleştirilmiş ve “kalpaklı çivi” terimi türetilmiştir.

Şekil 25 Giriş kapısı üzerinde kalpaklı çiviler.

Kalpaklı çiviler genellikle kapı kanatlarını oluşturan ahşap parçaların yatay kuşaklara sabitlenmesi için kullanılmaktadır (Şekil 26). Bu çiviler aynı zamanda kapı üzerinde birer süsleme elemanı olarak da görev görmektedir (Kaya, 2010, s.343).

Kandil: Çatı kaplamasını taşıyan merteklerin üzerine oturduğu yatay taşıyıcılara verilen isim, çatı aşığı (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108).

Arapça “kandil” (mum) sözcüğü ile köken ilişkisi olup olmadığı (mecazi kullanım açısından) tartışmalıdır. Sinop (Boyabat) ve Samsun yöresinde geniş tahtaları tanımlamak için bu terimin kullanımına rastlanmaktadır (TDK Kolektif, 2009d, s.2622).

Kapak Kancası: Kara kapak kanatlarını birbirine tutturarak kapatan kanca (Akyüz, 1995)(Şekil 26).

Kanca İtalyanca “gancio” (kıvrık uç, çengel) sözcüğünden gelmektedir (Nişanyan, 2018). Kapak¹ ve kanca sözcükleri belirtisiz isim tamlaması şeklinde birleşerek bu terimi oluşturmuştur.

¹ Köken bilgisi için bkz. Kara kapak.

Şekil 26 Safranbolu Evlerinden bir kapak kancası detayı.

Kara Burak: Dolap veya ambar kapaklarını tutturmaya yarayan, genellikle siyah renkli olan, ucu kancalı demir (KK 14).

Kara sözcüğü Eski Türkçeden günümüze kadar değişime uğramadan siyah anlamında kullanılmıştır. Eski Türkçe “bür-” (burmak, bükmek) fiili zamanla değişerek “burmak” şeklini almıştır (Nişanyan, 2018). Bu sözcüğe fiilden isim türeten -Ak eki getirilerek demir parçanın kanca kısmını tanımlayan “burak” teriminin türetilmiş olma ihtimali mevcuttur.

Kara Kapak: Safranbolu’da panjur anlamında kullanılmaktadır. Pencerelerin dışına takılan ve genellikle ahşaptan yapılan açılır kapanır kapaklara verilen isimdir (KK 14) (Şekil 27).

Kara sözcüğü Eski Türkçede siyah anlamına gelmektedir. Kapak kelimesi ise Eski Türkçe kap- (kapanmak) fiilinden türemiştir. Bu sözcüğe fiilden isim yapan +(g)Ak eki gelerek “kapgak” terimini oluşturmuştur. Zamanla “g” sesi düşerek sözcük “kapak” halini almıştır.

Şekil 27 Kara kapaklı pencereler (Eski Çarşı).

Kavuş: Safranbolu’da geniş döşeme tahtası anlamında kullanılmaktadır (Akyüz, 1995).

Etimolojik kökeni tam bilinmemektedir. Ancak Eski Türkçede “kabış-” yan yana gelmek, bitişmek anlamı taşımaktadır (Nişanyan, 2018). Dilimizde sıkça görülen uzun ünlüden sonra /p/ > /b/ > /v/ değişimi sonrası sözcük “kavuşmak” şeklinde telaffuz edilir olmuştur. Bu sözcüğün anlamı göz önünde bulundurulduğunda köken ilişkisi sorgulamaya açıktır. Kavuş sözcüğü Kastamonu’da tahta, Diyarbakır’da (Çüngüş ve Çermik) ise koğuş anlamında da kullanılmaktadır (TDK Kolektif, 2009d, s.2695).

Şekil 28 Sipahioğlu Konağından kavuş detayı.

Bu geniş döşeme tahtaları aynı zamanda bir zenginlik ve statü göstergesidir. Bu nedenle daha çok zengin ailelerin konaklarında rastlanmaktadır (Şekil 28).

Kazan Ocağı: Evlerde büyük iş ocağı veya kazan ocağının bulunduğu yere verilen isim (Günay, 1999, s.359).

Orta Türkçede “kazğan” büyük bakır kap anlamındadır ve zamanla “ğ” düşerek kazan şeklini almıştır (Nişanyan, 2018, s.447). Eski Türkçede “oçak” ateş yakılan yer anlamın gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.64; Gülensoy, 2011b, s.610). “Ot” (ateş) kelimesine +çak eki getirilerek “otçak” kelimesi oluşturulmuş, zaman içinde “ocak” şeklini almıştır (Nişanyan, 2018, s.641). Bu iki kelime belirtisiz isim tamlaması şeklinde birleşerek “kazan ocağı” terimi oluşturulmuştur.

Kemrelik: Hayvan veya insan pisliğinin atıldığı çukur. Tezek çukuru (KK 12).

Farsçada “kemrā” ağıl, mandıra anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 2001, s.507). Dilimize hayvan gübresi, tezek anlamına gelen “kemre” şeklinde geçmiştir. Bu sözcüğe isimden isim yapan +llk eki getirilerek bu terim oluşturulmuştur.

Eski evlerde kanalizasyon olmadığı için kuyulara atılan insan ve hayvan dışkıları kemrelik denilen bu yerde birikirdi (Şekil 29). Burada kuruyan dışkıları hayvanlarla çekilerek tarlalarda gübre olarak kullanılırdı.

Şekil 29 Yörük Köyünden bir kemrelik örneği.

Kırma Pencere: Kanatları açılan pencereye verilen isim (Kuş, 2003, s.32).

Türçede “kır-“ (parçalara ayırmak) fiiline -ma eki getirilerek “kırma” sözcüğü oluşturulmuştur (Gülensoy, 2011b, s.515). Pencere¹ sözcüğü ile birleşerek bu terimi meydana getirmiştir.

Kilerlik: Erzak depolamak için kullanılan yer (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108).

Nişanyan’a (2018) göre kiler sözcüğünün kökeni Yunanca “kelláron” (odacık, hücre) sözcüğünden gelmektedir. TDK Büyük Sözlüğüne göre ise kiler Farsça “kilār” (yiyecek saklanan oda) sözcüğünden dilimize geçmiştir. Kiler sözcüğüne isimden isim yapan +llk eki getirilerek “kilerlik” terimi oluşturulmuştur.

Kor: (1) Yapılarda hatıl üzerinde taşıyıcı iki dikme arası. (2) Duvarda taş dizisi (Akyüz, 1995, s.39).

Eski Türkçe “kur” sıra, dizi anlamına gelmektedir. Halk ağzında zamanla “kor” sözcüğüne dönüşmüştür.

Koraf: Bkz. Goraf.

Kubur: Genellikle ahşaptan yapılan tuvalet gideri (KK12).

Kubur sözcüğü Özbekçede kuvur, Moğolcada qobūr, Bulgarcada kobūr, Sıprçada kübur/kübura, Arnavutça kubure ve Rumcada kuburi olarak kullanılmaktadır (Gülensoy, 2011a, s.558).

Abdesthanedeki insan pislikleri genellikle kuburlar ile doğrudan dışarıya tahliye edilir ve kemerliklerde gübre olarak kullanılmak üzere biriktirilirdi (Şekil 30).

Şekil 30 Yörük Köyü’nden bir kubur detayı.

¹ Köken bilgisi için bkz. Pencere topu.

Kurna: Hamam veya çamaşırhanelerde musluktan akan suyun biriktiği mermer veya taş gibi malzemelerden yapılan tekne (KK2).

Yunanca “kurnià” (yalak, hamam teknesi) sözcüğünden dilimize geçmiştir (Nişanyan, 2018, s.512).

Kuzgun: Çatı mahyasına verilen isim (Akyüz, 1995, s.39).

Eski Türkçede “kuzgun” karga benzeri siyak bir kuş türüne verilen isimdir (Nişanyan, 2018, s.517). Kuzgunların çatının bu kısmına konması nedeniyle bu ismi aldığı düşünülmektedir (KK10).

Kuzgunluk: Çatıya çıkılan yer (Akyüz, 1995, s.39; KK9).

Kuzuluk: Küçük ambar (Kuş, 2003, s.32).

Eski Türkçede “kuzi” koyun yavrusu anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.517). Sözcüğe +luk eki getirilerek bu terim oluşturulmuştur.

Külhan: Hamamlarda suyu ve mekânı ısıtmak için kullanılan ocağın bulunduğu mekandır (KK2)

Dilimize Farsça “qulxān” (arka oda, hamam ocağı) sözcüğünden geçmiştir. Farsça “gul” (arka) ve “xān” (yer) sözcükleri birleşerek bu terimi oluşturmuştur. Dilimizin ses özelliklerine göre de külhan şeklini almıştır.

Şekil 31 Kıranköy Tarihi Rum Hamamının külhan kısmı

Kündekâri: Küçük ahşap parçaların geometrik biçimlerde kesilip birbirleriyle geçmeli olarak birleştirilerek yüzeylerin elde edildiği ağaç işleme tekniğidir (Sözen & Tanyeli, 2011, s.170).

Farsça ağaç oyma işi anlamına gelen “kande kārī” sözcüğünden alınmıştır (KTSV, 2018b; Nişanyan, 2018, s.406).

Künk: Genellikle pişirilmiş kilden yapılan ve suyun çeşmelere ulaşmasını sağlayan yeraltı kanalı (KK2).

İtalyanca “cunicola” (istihkam tüneli, lağım) sözcüğünden evrilerek dilimize künk şeklinde geçmiştir (Nişanyan, 2018, s.509).

Küstere: Değirmen taşının yapıldığı taşa verilen isim (TDK, 2011b, s.1442)(Şekil 32).

Dilimize Yunanca “ksystra” sözcüğünden geçmiştir (TDK, 2011b, s1442).

Şekil 32 Küstereden yapılmış eski bir değirmen taşı (Bağlar).

Lüle: Çeşmelerin ucunda bulunan musluksuz boruya verilen isim (KK8).

Dilimize Farsça lūla (burulmuş şey, su borusu, musluk veya ibrik ağzı, emzik) sözcüğünden geçmiştir (Nişanyan, 2018, s.536). Dilimizin ses yapısına göre lüle şeklini almıştır.

Maha: Evlerin çatısında köşelerden çatının ortasına doğru uzanan direklerden her biri, mahya (Akyüz, 1995, s.39; TDK Kolektif, 2009d, s.3106).

Cafer Efendi'nin 1614 tarihli Risale-i Mi'mâriyye adlı eserinde yakın anlamı olarak “mâhiye” sözcüğü yapının taşıyıcı direği olarak tanımlanmıştır (Nişanyan,

2018, s.542). TDK Türkçe Sözlükte (2005, s.1489) ise “mahiye” (mahya) teriminin Farsça māh (ay) sözcüğüne Arapça -iyye eki getirilerek türetildiği belirtilmiştir.

Mandal: Kapıların açılıp kapanmasını sağlayan demir veya ahşaptan yapılmış düzencek (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108).

Terimin kökeni Yunanca kapı veya pencere sürgüsü anlamına gelen “māndalos” sözcüğünden gelmektedir.

Matbah: Mutfak, yemek pişirilen yer (KK16).

Bu sözcük dilimize Arapçadan geçmiştir. Arapça “ṭbx” (pişirmek) kökünden türetilen “maṭbax” (Nişanyan, 2018, s.619), Safranbolu yöresinde matbah şeklinde kullanılır hale gelmiştir.

Maza: Yörük Köyü’nde mutfak ocağı konulan oda anlamında kullanılmaktadır (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108).

Kökeni Yunanca “magaziā” (eşya deposu, ambar) sözcüğüne dayanmaktadır (Nişanyan, 2018, s.539). Günümüz Türkçesinde dükkân manasında kullanılan “mağaza” sözcüğü de bu terimden gelmektedir. Yörük köyü ağzında sözcükteki ilk “a” sesi uzatılmış, “ğ” ve ikinci “a” sesi ise düşürülmüştür.

Mağaza |a| . |ā| |ğ| : |ø| |a| : |ø| Māøøza => Maza

Memişane: Ayak yolu, tuvalet (KK15).

Arapça 'mamşā" (yürüme yeri, koridor, geçit, ayak yolu, tuvalet) ve Farsça “ḫāna” sözcüklerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş bir kelimedir (Nişanyan, 2018, s.566).

Minkal: Çamur teknesi (Naci, 2009).

Mumluk: Odayı aydınlatmak için kullanılan gaz lambasının konulduğu duvardaki çıkıntı (KK9).

Mum kelimesi dilimize Farsçadan geçmiştir. Farsça “mūm” kandil, gaz lambası anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.606). Bu sözcüğe isimden isim yapan +luk eki getirilerek mumluk kelimesi türetilmiştir.

Musandır: Seki benzeri yükselti. Aynı oda içerisindeki farklı seviyelerdeki yükseltilere verilen isim (KK10).

Yunanca “mesándiro” (seki, ara kat) sözcüğünden dilimize geçmiştir. Yunancada “mésos” orta, “ándiro” ise seki anlamına gelmektedir. İki sözcük birleşerek bu terimi oluşturmuştur (Nişanyan, 2018, s.611). Dilimizin ses özelliklerine göre de musandıra şeklini almıştır.

Mühürlü Kurna: Eski hamamlarda hastalıklı çocukların yıkandığı kurnaya verilen isim (Kuş, 2003, s.36).

Mühür sözcüğü Farsça “muhr” (damga) kelimesinden dilimize geçmiştir. Bu sözcüğe +IA eki getirilerek damgalı anlamına gelen “mühürlü” sözcüğü türetilmiştir. Kurna¹ sözcüğü ile birleşerek bu terimi oluşturmuştur.

Müsandere²: Genellikle kapı ya da yükük üzerinde bulunan büyük raf (KK10) (*Şekil 33*).

Şekil 33 Sipahioğlu Konağından müsandere.

Muşabak: Ahşap çıtaların ızgara şeklinde birleştirilmesiyle oluşturulan pencere kafesi (Kuş, 2003 s.36).

Ankara (Keskin) ve Kırşehir’de pencere anlamında kullanımı görülmektedir. Yozgat (Boğazlıyan) ve Kırşehir’de (Cemele, Köşker) muşamak şeklinde telaffuzuna rastlanmaktadır (TDK Kolektif, 2009d, s.3225).

¹ Köken bilgisi için bkz. Kurna.

² Köken bilgisi için bkz. Musandıra.

Omuz: Pencere kenarında bulunan dikme (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108)

Orta Türkçede “omuz” kolların boynun iki yanında gövdeye bağlandığı bölüme verilen isimdir (Gülensoy, 2011b, s.624; Nişanyan, 2018, s.643). Dikme yapılarda taşıyıcı özelliğe sahip mimari bir elemandır. Yük taşıma özelliğinden dolayı insan omzuna (omuz verme, omzunda taşıma) benzetilerek bu terim oluşturulmuştur.

Şekil 34 Pencere kenarlarında omuzlar (Eski Çarşı).

Oturma Sekisi: Genellikle taştan yapılan, evlerin önünde oturmak için kullanılan yükselti (KK 12) (Şekil 35).

Eski Türkçe olur- / otur- (olurmak / oturmak) sözcüğü ile yine Eski Türkçedeki sekü (basamak) sözcüğünden meydana gelmiş belirtisiz isim tamlamasıdır. Olurmak / oturmak sözcüğü zamanla “oturmak”, sekü sözcüğü ise “seki” şeklinde telaffuz edilmeye başlanarak günümüzdeki halini almıştır.

Şekil 35 Oturma sekisi (Yörük Köyü)

Oyma: Safranbolu evlerinde duvarda bulunan ve eşya koymak için kullanılan kapaksız dolap ya da niş (Akyüz, 1995, s.40; Hersek ve diğerleri, 2000, s.108).

Eski Türkçe “oy” çukur yer anlamına gelmektedir. Bu sözcüğe isimden isim yapan +mA eki getirilerek “oyma” sözcüğü oluşturulmuştur.

Oyuk: Ocak önünde bulunan, genellikle hayvan biçiminde olan, odunların yerleştirildiği demir eşya (Akyüz, 1995, s.40; Kuş, 2003, s.38).

Orta Türkçede “oyuk” hayal, bostan korkuluğu anlamına gelmektedir (Kaşgarlı-Mahmut, 2015; TDK Kolektif, 2009e, 3305). Anadolu ağzında hoyuk veya höyük şeklinde kullanımlarına da rastlanmaktadır (Clauson, 1972, s.270).

Övüşte: Yörük köyünde evin çatısının üzeri anlamında kullanılmaktadır (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108)

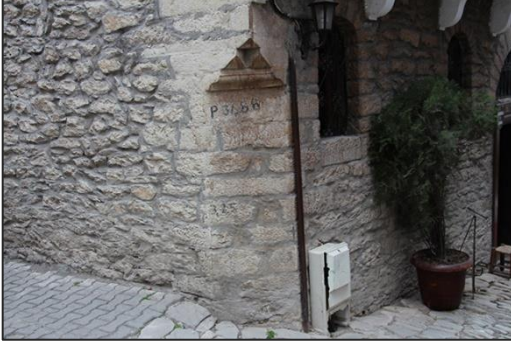
Etimolojik kökeni kesin olarak bilinmemekle birlikte dilimize Farsça çarpuşta (eşek sırtı) sözcüğünden geçen ve omurgalı çatı anlamında kullanılan çarpüşte sözcüğü ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Öyven: Yörük köyünde evin girişindeki meydanlık alana verilen addır. Safranbolu merkez ilçesinde eyvün olarak telaffuz edilen terim Yörük Köyü’nde “öyven¹” şeklinde telaffuz edilmektedir (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108).

Pah: (1) Yapıların özellikle zemin duvarlarında arabaların rahat geçmeleri için eğimli yapılar keskinliği giderilmiş dış köşe (KK 12) (*Şekil 36a*). (2) Cumbaların köşe altlarında hayvan bağlamak için oluşturulan eğimli oyuk (*Şekil 36b*).

Sözcüğün kökeni Farsça “paç” (eğimli yüzey) sözcüğünden gelmektedir (Nişanyan, 2018; TDK, 2011b, s.1753).

¹ Köken bilgisi için bkz. Eyvün.

(a)

(b)

Şekil 36 (a) Eğimli dış köşe (Kadioğlu Konağı), (b) Eğimli oyuk (Yörük Köyü)

Pahna: Bkz. Bahna.

Pabuçluk: Genellikle hayat kısmındaki merdivenin başında bulunan ayakkabıların çıkarıldığı yer (KK9) (Şekil 37).

Farsça “pāpūş”, “pāypōş” ayakkabı anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.663). Dilimize pabuç şeklinde geçmiştir. Sözcüğe +(ilk) eki getirilerek ayakkabı konulan yer anlamına gelen “pabuçluk” terimi türetilmiştir.

Şekil 37 Pabuçluk (Kaymakamlar Evi)

Pencere Topu: Evlerde pencerelerin dışına güvenlik amacıyla yapılan, üzerinde topa benzeyen süslemeler olan parmaklık, ferforje (KK10) (Şekil 38).

Pencere sözcüğü dilimize Farsçadan geçmiştir. Farsça “bādgīra” hava deliği anlamına gelmektedir (bād: rüzgâr; gīr: tutan) (Nişanyan, 2018, s.684). Top sözcüğü ise Eski Türkçede yuvarlak nesnelere (tōp) tanımlamak için kullanılmaktadır.

(Gülensoy, 2011b; Nişanyan, 2018). Pencerelerdeki yuvarlak süslemelerin karakteristik özelliklerini tanımlamak için iki sözcük birleştirilerek bu terim oluşturulmuştur.

Şekil 38 Pencere Topu (Eski Çarşı)

Poyra: Su borusu, su yolu (Kuş, 2003, s.40).

Dilimize Ermenice “poğrag” veya “poğrank” sözcüğünden geçmiştir. Poğ Ermenicede boru anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018). Anadolu ağzlarında farklı yörelerde pöhrenk veya poxrenk şeklinde de kullanılmaktadır (TDK Kolektif, 2009e, s.3478).

Reze: Sokak kapısını içeriden kilitlemeye yarayan demir düzenek (Günay, 1999, s.359) (Şekil 39).

Dilimize Arapçadan geçmiştir. Arapça razza(t) menteşe dilinin girdiği demir oyuga verilen addır (Gülensoy, 2011b; Nişanyan, 2018). Aynı sözcük Manisa Kula’da kapı menteşesi anlamında kullanılmaktadır (Nazima, Birinci, & Reşad, 2002, s.435).

Şekil 39 Reze (Yörük Köyü)

Sahinlik/Sahınlık: Mutfakta tabakları koymak için yapılmış raflara verilen isim (Hersek ve diğerleri, 2000, s.108). Sergen (Şekil 40).

Etimolojik kökeni Arapça “şahn” (geniş ve yayvan yemek kabı) sözcüğünden gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.744). Doğu Anadolu Bölgesi’nde “sahan” (Buran, 1997; Özçelik & Boz, 2001; Sağır, 1995), Orta ve Güney Anadolu’da ise “sehen” şeklinde kullanımına da rastlanmaktadır (TDK Kolektif, 2009e, s.3569). Kelimenin sonuna isimden isim yapan +lık eki getirilerek “sahinlik” sözcüğü türetilmiştir.

Şekil 40 Kaymakamlar Evinden sahinlik örneği

Salaş: Yörük köyünde güreş meydanı çevresindeki üstü kapalı tribün (KK12).

Bu sözcük Macarca “száll” (konmak, yerleşmek) kökünden türeyen “szállás” (ev) sözcüğünden dilimize geçmiştir (Nişanyan, 2018, s.750). Osmanlı Türkçesinde derme-çatma baraka anlamında kullanılmıştır. TDK Türkçe Sözlükte (2011b, s.1894)

isim olarak sebze, meyve vb. satmak için kurulmuş, eğreti, derme çatma dükkân olarak tanımlanmaktadır. Aynı sözlükte sıfat olarak ise “tahtadan yapılmış” ve “uyumsuz, derme-çatma, kötü görünen” olmak üzere iki anlamı bulunmaktadır. Halk ağzında ise Yörük Köyü’nde kullanılan anlamı dışında farklı yörelerde gölgelik yer, çardak gibi anlamları da vardır. Örneğin Batı ve Orta Karadeniz’de kayıkları korumak için yapılan üstü yapraklarla örtülü yere denirken, Konya’da ağaç dallarından yapılan ilkel kulübeler için kullanılmaktadır (TDK Kolektif, 2009e, s.3525).

Sarnıç: Suyun (yağmur, şebeke vb.) biriktirildiği depo yapısıdır (KK2) (*Şekil 41*).

Farsça sārinc / sārnic (su deposu) sözcüğünden dilimize geçmiştir (Nişanyan, 2018). Safranbolu yöresinde yaygın olan Rum ve Türk hamamlarında yağmur / yeraltı suları sarnıçlarda biriktirilerek hamamların sıcak suyu bu sulardan temin edilirdi.

Şekil 41 Muratoğlu Konağı sarnıç

Samanlık: Genellikle eve bitişik yapılan ve saman depolamak için kullanılan yer (KK 1) (*Şekil 42*).

Sözcüğün kökeni Eski Türkçe “saman” (ufalanmış ekin sapı, hayvan yemi) sözcüğünden gelmektedir (Gülensoy, 2011b; Nişanyan, 2018). Bu sözcüğe isimden isim yapan +(ilk) eki getirilerek saman konulan yer manasına gelen “samanlık” terimi türetilmiştir.

Şekil 42 Samanlık (Yörük Köyü)

Sandık Harcı: Sandıkta karılan ve sıva yapmak için kullanılan kireçli harç (Hersek vd., 2000, s.108; Kuş, 2003, s.42).

Arapça “şandūk” sözcüğü içine çeşitli şeyler konulan, tahtadan yapılmış, kapaklı ev eşyası anlamına gelmektedir (TDK, 2011b, s.1903).

Savak: Değirmen suyunun akış yönünü değiştirmek için oluk önüne konulan ve genellikle tahtadan yapılan aparat.

Eski Türkçede sab- (sabmak) fiili uzaklaştırmak, hedeften saptırmak anlamına gelmektedir. Sabmak sözcüğü zamanla b>v değişimine uğrayarak savmak sözcüğüne evrilmiştir. Bu fiile, fiilden isim yapan +Ak eki gelerek savak sözcüğünü oluşturmuştur.

Sedir: Odalarda genellikle oturmak için başköşeye veya pencere önüne yapılan, üzerine minder ve yastık konulan yükselti (Devellioğlu, 2001)(Şekil 43).

Arapçada şadr başköşe anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018; Sami, 2015). Dilimize sedir olarak geçmiştir.

Şekil 43 Kaymakamlar Evinden bir sedir.

Sekme: Bahçenin set duvarı anlamında kullanılmaktadır (Akyüz, 1995, s.40).

Eski Türkçede “sekü” yükselti, set anlamına gelmektedir (Clauson, 1972, s.819). Orta Türkçede ise “sek-” fiili adım atmak demektir. Bu fiile fiilden isim yapan +mA eki getirilerek “sekme” sözcüğü oluşturulmuştur.

Selamlık: Evlerde özellikle erkek misafirlerin ağırlandığı bölüm (Akyüz, 1995, s.40).

Dilimize Arapça “salām” (barışıklık, güvenlik) sözcüğünden geçmiştir. Nişanyan’a göre (2018, s.770) bu sözcük Sami dillerine ise Sümerce aynı anlamdaki “silim” sözcüğünden geçmiştir. Milattan önce 3000’den sonra iki yüzü aşkın Sümerce yazılı eserde bu sözcüğe rastlanmaktadır (Nişanyan, 2018, s.770). Selam sözcüğü isimden isim yapan +Ik eki alarak misafirlerin karşılandığı yer anlamına gelen bu terim oluşturulmuştur.

Selamlık Köşkü: Bazı evlerin bahçelerinde ana yapıdan ayrı şekilde bulunan özellikle erkek misafirlerin ağırlandığı köşk (Günay, 1981, s.22).

Terim selamlık¹ ve köşk sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Köşk sözcüğünün kökeni Farsça “köşk” (saray, kasr) sözcüğünden gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.482).

Sel Tahtası: Sokaktan akan yağmur sularının eve girmesini önlemek için giriş kapısının alt kısmına yapılan ahşap set (KK14) (Şekil 44).

¹ Köken bilgisi için bkz. Selamlık.

Arapçada “sayl” sel, su akıntısı anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.775). Farsça “taxta” düz biçilmiş ağaç parçasına verilen isimdir (Nişanyan, 2018, s.841). Bu iki sözcük belirtisiz isim tamlaması şeklinde birleşerek bu terimi oluşturmuştur.

Şekil 44 Sel Tahtası (Yörük Köyü).

Sergen: Mutfaklarda tabak ve benzeri malzemeleri koymak için yapılan raf (KK7).

Türkiye Türkçesinde “ser-“ (sermek) fiiline +(g)An eki getirilerek türetilmiş bir sözcüktür (Nişanyan, 2018, s.783).

Sofa: Safranbolu evlerinde odaları birbirine bağlayan mekân (Günay,1999, s.359).

Kökeni Arapça “şuffa(t)” (bank, sıra, antik tiyatrolarda oturma yeri) sözcüğüne dayanmaktadır (Nişanyan, 2018, s.810). Geleneksel Türk evine karakterini veren en önemli mekandır. Bu yüzden Anadolu’da kullanımı bir hayli yaygındır. Genel kullanımının dışında Yozgat ve Kırşehir yöresinde “sufa” şeklinde telaffuz edilmektedir (TDK Kolektif, 2009e, s.3655). Burdur Yeşilova’da evlerin önündeki geniş balkonu, Gaziantep’te ise cami girişinde kapının iki yanındaki yeri tanımlamak için “sofa” sözcüğü kullanılmaktadır (TDK Kolektif, 2009e, s.3655).

Şekil 45 Sofa (Sipahioğlu Konağı)

Katta bulunan tüm odaların kapıları bu mekâna açılır ve genellikle cam önünde oturmak için yapılmış bir sedir bulunur (Şekil 45).

Şakşak: Giriş kapısı üzerinde bulunan tokmak (Kuş, 2003, s.45).

Türkçede “şā” yansıma sesine +k eki getirilerek bir şeye vurulduğunda çıkan ses anlamına gelen “şak” sözcüğü türetilmiştir (Gülensoy, 2011b, s.835). Sözcük yinelenerek kapıya vurulduğunda çıkan sesi taklit eden “şakşak” sözcüğü türetilmiştir.

Şekil 46 Safranbolu Evlerinden şakşak örnekleri.

Tabakhane: Ham deriden işlenmiş deri elde etmek amacıyla çeşitli işlemlerin uygulandığı yer (KK8).

Arapça “dabbāğ” (deri işleyen kişi) ve “ḫāna” (ev) sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuş ve dilimize tabakhane olarak geçmiştir (Nişanyan, 2018, s.836). Safranbolu’da bir zamanlar kaliteli derilerin üretildiği meşhur bir yer olan tabakhane bulunmaktaydı. Tabakhane şu an atıl durumda olsa da bu bölge halen tabakhane bölgesi olarak anılmaktadır.

Tahtaboş: (1) Açık sofa (Akyüz, 1995, s.38). (2) Geniş oturaklı bahçe kanepesi (Günay,1999, s.359).

Taşlık: Sokak kapısının açıldığı taş döşemeli avlu, hayat.(KK10) (Şekil 47).

Eski Türkçede “taş” sözcüğü rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı maddedir (Gülensoy, 2011b, s. 865). Taş sözcüğüne isimden isim yapan +Ilk eki getirilerek zemini taş olan bu mekânı tanımlamak için “taşlık” terimi oluşturulmuştur.

Şekil 47 Kaymakamlar Evinin taşlığı

Taş Mutfak: Evlerin zemin katında olan genellikle zemini taş kaplı, içinde ocak da bulunan işlik (Akyüz, 1995, s.40).

Taş¹ ve mutfak¹ sözcükleri birleştirilerek oluşturulmuştur. Geleneksel Safranbolu evlerinin zemin katları genellikle taş malzemeyle yapıldığından ve zemin taş kaplandığından terim bu ismi almıştır.

¹ Köken bilgisi için bkz. Taşlık.

Tembel Deliği: Bkz. Oyma.

Temek: Bkz. Tömek.

Terce: Lamba konulan yer.

Terek: Mutfak rafı. Sergen (KK9).

Sözcüğün kökeni Eski Türkçe “tér-” (derlemek, toplamak) fiiline dayanmaktadır (Gülensoy, 2011b, s.884). Fiilin sonuna fiilden isim yapan +Ak eki getirilerek “terek” terimi türetilmiştir. Anadolu’nun genelinde kullanımı “terek” şeklindedir. Kars ve Iğdır civarında “tereyh” şeklinde telaffuzuna rastlanmaktadır (TDK Kolektif, 2009e, s.3891).

Tırnak: Ahşap iskeletli yapılarda çatkılarını birbirine bağlayan payandalara verilen ad (Kuş, 2003, s.46).

Eski Türkçede tırnğak / tırnak parmak uçlarının dış bölümünü örten tabakayı tanımlamak için kullanılmıştır. Halk ağzında oluşturulan terimlerin birçoğu benzetme yoluyla yapılmıştır. Payandaların çatkılara geçmesi (çatkıları kavraması) bu benzetme için gayet uygundur.

Tora: Duvarı dış etkenlerden korumak için üzerine çakılan tahta kaplama (KK7)(Şekil 48).

Orta Türkçede “tura” kalkan siper anlamına gelmektedir (Gülensoy, 2011b, s.933). Farklı yörelerde benzer anlamda kullanımı mevcuttur. İzmir civarında ise fidan anlamında kullanımına rastlanmaktadır (TDK Kolektif, 2009e, s.4777).

¹ Köken bilgisi için bkz. Matbah.

Şekil 48 Bahçe duvarı üzerindeki tora (Yörük Köyü)

Tömek: Ahırdan hayvanların gübrelerini dışarıya atmak için duvarda açılan delik (KK12). Samanlık penceresi (KK16) (Şekil 49).

Sözcük Eski Türkçede de aynı anlamda kullanılmıştır. Halk ağzında söyleniş tarzını ve anlamını büyük ölçüde muhafaza ederek günümüze kadar ulaşmıştır.

Şekil 49 Töme (Yazıköy)

Tura: Bkz. Tora.

Tüş Tavan: Yörük köyünde çatı arası anlamında kullanılmaktadır (Hersek vd., 2000, s.109, KK4).

Utek: Baca (Kuş, 2003, s.48).

Yalak: Çeşmelerde hayvanların su içmesi için ahşap ya da taştan oyularak yapılan su hatlı (Kuş, 2003, s.51).

Eski Türkçede yalga- (yalgamak) fiiline, fiilden isim yapan +Uk eki getirilerek yalak sözcüğü oluşturulmuştur.

Yarılgan: Yörük köyünde tahta döşeme üzerindeki geniş çatlaklara (*Şekil 50*) verilen isim (Günay, 1981).

Eski Türkçe ar-/yar- bir şeyi uzunlamasına kesmek manasına gelmektedir (Gülensoy, 2011b). Bu sözcüğe fiilden fiil yapan -Il eki getirilerek yarıl- sözcüğü oluşturulmuştur. Yarıl- fiiline +(g)an sıfat fiil eki getirilmesi sonucunda sözcük yarılgan halini almıştır. Yörük köyündeki kullanımının dışında Fethiye, Akseki, Beyşehir, Bozdoğan gibi yerlerde sel sularının açtığı yarıklar için de bu terim kullanılmaktadır (TDK Kolektif, 2009f).

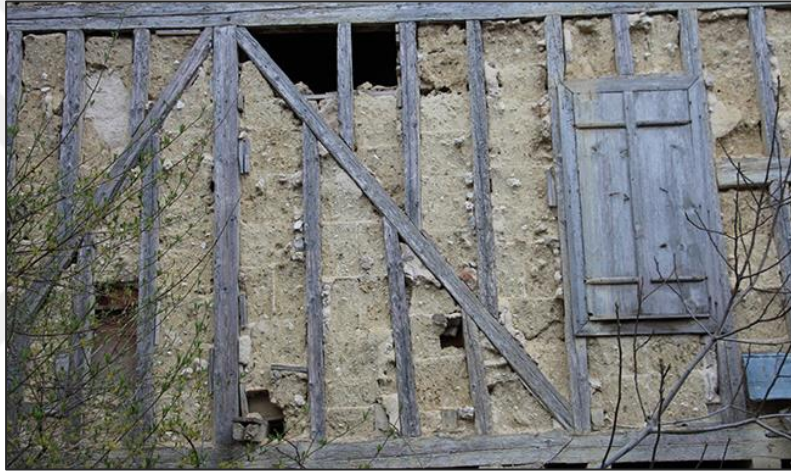
Şekil 50 Yarılgan (Sipahioğlu Konağı)

Yazlık: (1) Çıkma (KK4). (2) Sofadaki eyvan kısmında bulunan geniş sedir. (3) Balkon.

Eski Türkçe “yāz” (Haziranda başlayıp Eylülde biten sıcak mevsim, mevsimlerden ikincisi, yaz mevsimi) (Gülensoy, 2011b, s.1104; Nişanyan, 2018, s.953) sözcüğüne isimden isim yapan +Ilk eki getirilerek “yazın kullanılan”, “yazın oturulan yer” manasına gelen bu terim türetilmiştir. Yazlık teriminin Afyon (Emirdağ, Bolvadin), Balıkesir (Yeniköy), Bursa (Gemlik, Kirazlı), Kütahya (Tavşanlı Ören, Domaniç Ilıcaksu), Eskişehir (Tokat, Bozan), Kocaeli (Kandıra Hediyeli), Zonguldak, Çankırı, Çorum (İskilip), Merzifon köyleri, Amasya, Tokat (Zile Yenimüslüman) yörelerinde sofa anlamında kullanımlarına rastlanmaktadır (TDK Kolektif, 2009f).

Yeygene / Geygene / Yeğdane: Yapılarda ahşap çatkı (KK13).

Yeğ sözcüğü Eski Türkçede iyi, seçmeye değer anlamına gelmektedir. Günümüz Türkçesinde halen bu haliyle aynı anlamda kullanılmaktadır. Batı Karadeniz’de ise “yek” şeklinde telaffuzlarına rastlanmaktadır. Yeğ sözcüğünün Farsça dāna (dane, tane) sözcüğü ile birleşerek bu terimi oluşturma olasılığı mevcuttur. Bir başka olasılık ise terimin “yekdane” sözcüğünden türemesidir. Osmanlıcada “yekdane” tek olan, bir tane anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 2001). Buradaki “yek” kökü, Eski Türkçeden değil, Farsça “yak” (bir) sözcüğünden gelmektedir (Nişanyan, 2018, s.955).

Şekil 51 Geygene (Yörük Köyü)

Yeygene / Geygene / Yeğdane¹ Kerpici: Ahşap çatkılar arasına duvar çekerek doldurmak için kullanılan yapı malzemesi (Günay, 1981) (Şekil 52).

Kerpiç Eski Türkçeden bu yana pişmemiş tuğlayı anlatmak için kullanılmaktadır.

¹ Köken bilgisi için bkz. Yeğdane.

Şekil 52 Yeğdane kerpici (Yörük Köyü)

Yel Demiri: Pencere kapaklarının rüzgârda duvara çarpmasını önlemek amacıyla pencere parmaklıklarına tutturulmasını sağlayan kancalı demir parça (Kuş, 2003, s.52)

(Şekil 53).

Eski Türkçede “yel” rüzgâr anlamına gelmektedir (Gülensoy, 2011b, s.1111). Demir ise Eski Türkçe “temür” sözcüğünden gelmektedir.

Şekil 53 Yel Demiri (Eski Çarşı)

Yelkovan: Çatı saçaklarında kiremitlerin rüzgârdan uçmasını önleyen pervaz tahtası (Kuş, 2003, s.52) (*Şekil 54*).

Eski Türkçede “kov-” fiili kovalamak anlamına gelmektedir. Bu fiile +An eki getirilerek “kovan” sözcüğü türetilmiştir. Yel¹ ve kovan sözcükleri birleştirilerek rüzgârı engelleyen anlamına gelen “yelkovan” terimi oluşturulmuştur.

Şekil 54 Yelkovan (Eski Çarşı)

Yörük Çıkması: Bazı Yörük Köyü evlerinde konsol olarak dışarı çıkan mekânı taşıtmak için kullanılan, ahşap taşıyıcıların kademe kademe üst üste bindirildiği yapım tekniğidir (KK2)(

Şekil 55).

¹ Köken bilgisi için bkz. Yel demiri.

Şekil 55 Yörük Çıkması (Yörük Köyü)

Yunak: Çamaşır yıkanılan yer, çamaşırılık (KK2)

Eski Türkçe “yu-“ yıkamak anlamına gelmektedir. Bu fiile, fiilden fiil yapan -In eki getirilerek “yun-“ (yıkanmak) fiili türetilmiştir. Fiilden isim yapan +ak eki “yun-“ fiiline getirilerek “yunak” (yu-In+ak) oluşturulmuştur.

Yuvak: Ahırda büyük baş hayvan yavrularının bulunduğu kısım (Hersek ve diğerleri, 2000, s.109).

Eski Türkçede “uya” sözcüğü kuş yuvası anlamında kullanılmaktadır (Nişanyan, 2018, s.957). Bu sözcük günümüze “yuva” şeklinde evrilerek gelmiş ve sonuna +(A)k eki eklenerek bu sözcük oluşturulmuştur. Nevşehir’de (Avanos) küçük kuzuların yattığı yer için, Ankara’da (Büyük Afşar) ise kuş yuvalarını tanımlamak için yine bu terim kullanılmaktadır.

Yüklük: Safranbolu evlerinde yatak ve yorganların konulduğu dolap (Hersek ve diğerleri, 2000, s.109) (*Şekil 56*).

Eski Türkçe “yük” sözcüğü taşınan şey anlamına gelmektedir (Nişanyan, 2018). İsimden isim yapan +Iuk eki getirilerek yüklük sözcüğü türetilmiştir. Anadolu’nun genelinde benzer anlamda kullanımına rastlanmaktadır. Bazı evlerde yüklük dolabı hem yatak yorgan konulan hem de yıkanılan yer (güsülhane) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 56 Sipahioğlu Konağında bir yüklük

Yüksek Sofa: Sekilik (KK2) (*Şekil 57*).

Eski Türkçede “yüksek/yügsek” bir şeye göre daha yukarıda olan anlamında kullanılmaktadır. Sofa sözcüğünün köken bilgisi için bkz. Sofa.

Şekil 57 Sipahioğlu Konağındaki yüksek sofa

SONUÇ

Safranbolu dünyaca ünlü geleneksel mimarisinin yanı sıra kültürünün önemli bir parçası olan mimari terimler bakımından da büyük bir zenginliğe sahiptir. Bu zenginlikte gerek Türklerin göçebe yaşamının etkisiyle çok farklı kültürlerle etkileşimde bulunması gerekse Safranbolu'nun birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması bir hayli etkilidir.

Mimariyle ilgili unsurları tanımlamak için oluşturulan bu terimler sadece teknik birer tanımlama değil aynı zamanda kültürel alışverişin önemli bir aracıdır. Gerek halkın yeni terimler türetmedeki yaratıcılığına gerekse farklı medeniyetler arasındaki sosyal ve kültürel etkileşime iyi bir örnektir. Nesiller arası kültür aktarımında dilin gelişim ve değişim sürecini görmek için mimari terimler mutlaka başvurulması gereken dil hazineleridir. Ayrıca yörenin ağız özelliklerinin belirlenmesinde de bu terimler önemli bir potansiyele sahiptir. Zira Safranbolu'nun tamamında değişmez bir ağız özelliğinden bahsetmek pek mümkün değildir. Safranbolu merkez ve köyler arasında bile bazı terimlerin kullanımında telaffuz farklılıklarına rastlanmaktadır. Örneğin “yeğdane” kelimesi Safranbolu'da “geygene” şeklinde telaffuz edilirken Yörük Köyünde “yeygene” şeklinde kullanımı mevcuttur. Benzer şekilde eyvan sözcüğünün de “öyven” veya “eyvön” gibi kullanımları bulunmaktadır.

Mimari terimlerin köken bilgisi incelenirken aynı zamanda Safranbolu evlerinin muazzam bir işçiliğin, ince düşünüşün, en ufak bir ayrıntıya bile değer verişin ürünü olduğu görülmüştür. Doğayla, çevresiyle ve birbiriyle uyumlu olan bu evler, inşa edildiği dönemden daha ileri bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. Mimari tasarımdaki bu ince düşünüş özel ihtiyaçlara yönelik özgün çözümlerin üretilmesine vesile olmuş, bu özgün çözümlerse özgün terimlerin türetilmesinin önünü açmıştır. Mesela hali vakti yerinde olan ailelerin evlerinde haremlik ile selamlık arasında yiyecek içecek servisine çözüm olarak “dönme dolap” kullanılması, odadaki insanın toparlanması için zaman kazanması amacıyla kapı açıldığında ilk anda odanın tamamını görmeyi engelleyen “haramlık” veya sokaktan geçen arabalara geçiş kolaylığı sağlamak amacıyla evlerin yola bakan köşelerinin “pahlı” yapılması bu duruma güzel birer örnektir.

Bahsi geçen örnekler sadece insana dair çözümlerle sınırlı değildir. Safranbolu

evleri tasarlanırken hayvanlar da düşünölmüştür. Evlerin alınlarında, çatının hemen altında “kuş evleri” denilen oyuklar bırakılmıştır. İnsanlar kendileri için yaşam alanı oluştururken kuşları da unutmamışlardır. Onlar da evin bir ferdi gibi düşünölüp onlara özel bir alan ayrılmıştır.

Ağızların ne kadar zengin bir yapıya sahip olduğu, halkın mimari terim yaratmadaki gücünde net bir şekilde görölmektedir. Tıpkı diğer terimlerde olduğu gibi mimari terimlerin üretilmesinde de yansıma, uyarlama, betimleme ve benzetme gibi farklı ve yaratıcı yöntemler halk tarafından sıklıkla kullanılmıştır. Bu kullanımları birer örnek ile açıklamak gerekirse çıkmayı taşıyan payanda duruş şekline dolaylı eli belinde olan bir insana benzetilerek “eli böğründe” olarak isimlendirilmiştir. Yine üst kat döşemelerinin dış cephedeki boşluğunu gizlemek için kullanılan ahşap elemana evin çevresini boydan boya dolandığı için “kuşak” benzetmesi yapılmıştır. Evin zemininde bulunan kalın ahşap döşemeler arasındaki boşluk yarığa benzetildiği için yarılđan olarak adlandırılmıştır. Giriş kapısında bulunan tokmağa çıkardığı sestem dolaylı “şakşak” denilmiştir. Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Söz konusu örnekler halkın terim üretmede ne kadar yaratıcı ve üretken olduğunu açıkça göstermektedir.

Yeni terimlerin türetilmesinde farklı dillerle etkileşim de önemli bir role sahiptir. Çalışmada elde edilen terimlerin 82 tanesi Türkçe, 24 tanesi Farsça, 20 tanesi Arapça, 1 tanesi Rumca, 8 tanesi Yunanca, 3 tanesi İtalyanca, 2 tanesi Ermenice, 1 tanesi Macarca kökenlidir. 14 tanesinin ise köken bilgisine ulaşılammıştır. Bu istatistikler derlenen terimlerin hatırı sayılır bir kısmının farklı dillerden uyarlandığını göstermektedir. Ancak bu terimler çoğu zaman olduğu gibi alınmamış Türkçe dil özelliklerine göre yeni söyleyiş biçimleri türetilmiştir. Değişik dillerden alınan bu kelimeler Safranbolu’nun dışı kapalı olmayan, değişme ve yeniliğe daima açık bir yer olduğunun kanıtıdır. Safranbolu evlerindeki mimari terimler göstermiştir ki ağızlar hiç de azımsanmayacak dil hazinelerini bünyesinde taşımaktadır. Ağızlara sadece dil bölümleri gözüyle bakılmamalı aynı zamanda ağızların ciddi bir kültür taşıyıcısı olduğu bilinmelidir.

Safranbolu yöresi söz konusu olduğunda tamamen yöreye özgü mimari terimler ile dışarıdan getirilmiş terimler arasında net bir sınır çizmek bir hayli zordur. Bunda mimarların yerel ağızdaki terimler yerine, ortak bir mimari dil oluşturmak amacıyla

ürettikleri, genel mimari jargonu kullanmaları ya da dışarıdan gelen ustaların kendi ağız özelliklerini beraberlerinde getirmeleri gibi etkenler bir hayli etkilidir. Her ne kadar mimarların genel mimari terimleri kullanması mimarlık camiasında ortak bir dil oluşmasına katkı sağlasa da yerel ağızdaki terimlerin kaybolmasında da hatırı sayılır bir paya sahiptir. Belki mimari terimlerin tamamen terk edilerek halk ağzına dönülmesi mimarlık camiasında karışıklığa neden olacağı için pek mümkün değildir. Ancak orta bir yol bulunması ihtimal dahilindedir. Özellikle yeni türetilecek olan ya da Türk mimari jargonunda henüz tam karşılığı olmayan terimlerde yerel ağızdaki terimlerin kullanıma sunulması ve bu sözcüklerin kullanımının yaygınlaştırılması hem ülkemize has ortak bir mimarlık jargonunun oluşmasına hem de ağız zenginliğimizin korunmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akın, A. (2016). Tarihi Süreç İçinde Cami Ve Fonksiyonları Üzerine Bir Deneme. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(29), 179–211.
- Akyüz, E. (1995). Geleneksel Konut Mimarisine İlişkin Kavramlar. *Ege Mimarlık*, 3(17), 38–40.
- Bektaş, C. (2018a). *Selçuklu Kervansarayları, Korunmaları ve Kullanımları Üzerine Bir Öneri* (1st ed.). İstanbul: YEM Yayınları.
- Bektaş, C. (2018b). *Türk Evi* (4th ed.). İstanbul: YEM Yayınları.
- Bozkurt, S. G., & Altınçekiç, H. (2013). Anadolu’da Geleneksel Konut ve Avluların Özellikleri ile Tarihsel Gelişiminin Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University | İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 63(1), 69–91. <https://doi.org/10.17099/JFFIU.69807>
- Buran, A. (1997). *Keban, Baskil ve Ağın yöresi ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (2015). *Eski Uygur Türkçesi sözlüğü* (3rd ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Canbulat, İ. (2006). Mektepçiler Evi (Safranbolu Medresesi?) Restorasyonu Hakkında Bilgi Notu. *Mimarlık Dergisi*, 47(330), 37–39.
- Cansever, T. (2002). Türk Evi’nin Mimarisi. In *Türkler Ansiklopedisi* (pp. 313–321). Yeni Türkiye Yayınları.
- Çeşmeli, İ. (2014). Bronz Çağından Erken Ortaçağ Orta Asya Tapınakları. *Art Sanat*, 1(1), 19–35.
- Clauson, G. L. M. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Oxford: Oxford University Press.
- Dağlı, H. (2015). *Mimar Sinan’ın İstanbul’daki Camii’lerinin Minber Bezemeleri*. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-türkçe ansiklopedik lûgat : eski ve yeni harflerle*. (A. S. Güneşçel, Ed.) (18th ed.). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Eldem, S. H. (1954). *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul: İTÜ Yayınları.
- Ertuğrul, A. (2009). Hamam Yapıları ve Literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7(13), 241–266.
- Esin, E. (2006). *Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Eyice, S. (1993). Camii. In *İslam Ansiklopedisi 7. Cilt* (p. 56). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Eyice, S. (1997). Hamam. In *İslam Ansiklopedisi 15. Cilt* (pp. 402–430). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Gülensoy, T. (2011a). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü 1. Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülensoy, T. (2011b). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü 2. Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gültekin, R. E. Ö. (2011). Bathing Culture in Turks According to Islamic Faith and Turkish Bath Architecture. *Alatoo Academic Studies*, 6(1), 12–21.
- Günay, R. (1981). Geleneksel Safranbolu evleri ve oluşumu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. Retrieved from <http://books.google.com/books?id=p0JUAAAAMAAJ>
- Günay, R. (1999). *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri* (2nd ed.). İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Hacısalihioğlu, İ. (1995). Geleneksel Türk şehri: Safranbolu. *Türk Coğrafya Dergisi*, (30), 409–434. <https://doi.org/10.17211/TCD.28278>
- Harari, Y. N. (2015). *Hayvanlardan Tanrılara - Sapiens* (1st ed.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Hersek, C., Özköse, A., Günel, G., Meraki, Ş., Meraki, F., Maden, M., & Öztunç, F. (2000). *Safranbolu Yörük Köyü Geleneksel Yaşam Biçimi ve Evleri*. (C. Hersek, Ed.). Ankara: Kuban Matbaacılık.
- İşler, E., & Aras, R. (2014). Kastamonu Merkez, Daday ve Safranbolu Geleneksel Türk Evi Tavanları. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6(11), 166–180.
- Karabukkulturturizm.gov.tr. (2019). Karabük İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Kaşgarlı-Mahmut. (2015). *Divanu Lugati't-Türk*. (Ziyat Akkoyunlu & A. B. Ercilasun, Eds.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaya, L. G. (2010). Geleneksel kapi halka ve tokmakları: safranbolu *. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 341–369.
- Konyalı, İ. H. (1964). *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*. Konya: Yeni Kitap Basimevi.
- Köse, A. (2005). Türkiye’de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Türk Kültürü İzleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 1–34.
- KTSV. (2018a). Kalemîşi.
- KTSV. (2018b). Kündekâri.
- Kuban, Doğan. (1966). Türkiye’de Malzeme Koşullarına Bağlı Geleneksel Konut Mimarisi Üzerinde Bazı Gözlemler. *Mimarlık*, 4(10), 15–20.
- Kuban, Doğan. (1982). Türk Ev Geleneği Üzerine Gözlemler. In *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler* (pp. 195–209). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Kuban, Doğan. (2007). *Osmanlı Mimarisi*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

- Kuban, Doğan. (1975). *Sanat Tarihimizin Sorunları: Anadolu-Türk Sanatı, Mimarisi, Kenti Üzerine Denemeler*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Küçükerman, Ö. (1973). *Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar* (1st ed.). İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Küçükerman, Ö. (2007). *Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi* (5th ed.). İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Kuş, A. (2003). *Safranbolu - Yöreyle Özgü Sözcük Ve Deyimler , Aile Lakapları , Kişilere Takma Adlar*. Safranbolu: Safranbolu Belediyesi.
- Küskü, S. G. (2010). Sultan Türbelerindeki Simgesellik: Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Beyliği Örnekleri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 237-272.
- Naci, M. (2009). *Lügat-i Nâcî*. (A. Kartal, Ed.). İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nazimâ, A., Birinci, N., & Reşad, F. (2009). *Mükemmel Osmanlı Lügatı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nişanyan, S. (2018). *Sözlerin Soyağacı*. İstanbul: Liber Plus Yayınları.
- Ögel, S. (1994). *Anadolu'nun Selçuklu çehresi*. İstanbul: Akbank Yayınları.
- Özçelik, S., & Boz, E. (2001). *Diyarbakır ili, Çüngüş ve Çermik yöresi ağızı : (dil incelemesi, metinler, sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Roux, J.-P. (2011). *Eski Türk Mitolojisi* (1st ed.). Ankara: Bilge Su.
- Sağır, M. (1995). *Erzincan ve yöresi ağızları (inceleme-metinler-sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şahbaz, E. (2018). *Mimarlık Eğitiminde Tarihi Yapıların Öğretilmesi İçin Hiper Ortam Araçlarının Algısal Bir Yöntem Olarak Kullanılması*. Karabük Üniversitesi.
- Sami, Ş. (2015). *Kamus-ı Türkî*. (P. Yavuzarslan, Ed.) (2nd ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sönmez, S. (2010). Ortaçağ Türk Ve İslam Dünyasında Kervansaraylar (Hanlar-Ribatlar). *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 270-296. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/ataunikkefd/issue/2776/37220>
- Sözen, M., & Tanyeli, U. (2011). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- TDK. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük 2. Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK Kolektif. (2009a). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü 01. Cilt* (3rd ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK Kolektif. (2009b). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü 02. Cilt* (3rd ed.).

- Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK Kolektif. (2009c). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü 03. Cilt* (3rd ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK Kolektif. (2009d). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü 04. Cilt* (3rd ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK Kolektif. (2009e). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü 05 . Cilt* (3rd ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK Kolektif. (2009f). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü 06. Cilt* (3rd ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK Kolektif. (2009g). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü 09. Cilt* (3rd ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tietze, A. (2002a). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı 1. Cilt*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Tietze, A. (2002b). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı 2. Cilt*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Tuncer, O. C. (1986). *Anadolu Kümbetleri*. Ankara: O.C. Tuncer.
- Ulukavak, K. (2017, November 13). Safran ve Safranbolu. *Safranbolu Ekspres*, p. 1.
- Üstün, B. (2018). Türk Evi Mekan Kurgusundaki Programatik Yapıların Tasarımsal Bütünlüğü. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 187–207.
- Yavuz, A. T. (1992). Anadolu Selçuklu Kervansaraylarında Mekan-İşlev İlişkisi İçinde Savunma ve Barınma. In M. N. brahim Ateş, Sadi Bayram (Ed.), *IX. Vakıf Haftası Kitabı* (pp. 253–284). Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Yegül, F. K. (2006). *Antik Çağ’da Hamamlar ve Yıkanma* (1st ed.). İstanbul: Homer Yayınları.
- Yegül, F. K. (2009). Anadolu Su Kültürü : Türk Hamamları ve Yıkanma. *Anadolu*, 2009(35), 99–118.
- Yürekli, H., & Yürekli, F. (2005). *Türk Evi / Gözlemler Yorumlar* (2nd ed.). İstanbul: YEM Yayınları.

Sözlü Kaynaklar

- KK1. Atiye Özkurt, 1959, Safranbolu Yörük Köyü, Emekli
- KK2. Aysun Özköse, 1958, Polatlı, Akademisyen
- KK3. Aytekin Kuş, 1947, Karabük, Emekli Bürokrat
- KK4. Birsen Gümüş, 1953, Safranbolu Yörük Köyü, Emekli Bankacı
- KK5. Engin Gümüş, 1978, Safranbolu Yörük Köyü, Turist Rehberi
- KK6. Eray Şahbaz, 1983, Afyon, Akademisyen

- KK7. Erhan Başaran, 1943, Safranbolu, Yörük Köyü, Ressam
KK8. Esra Bölükbaşı Ertürk, 1966, Ankara, Akademisyen
KK9. Filiz Erdoğan, 1954, Safranbolu Yörük Köyü, Ev Hanımı
KK10. Hüseyin Aydoğan, 1951, Bartın, Yapı Ustası
KK11. İbrahim Canbulat, 1948, İstanbul, Yüksek Mimar
KK12. İbrahim Sarı, 1952, Safranbolu Yörük Köyü, Muhtar
KK13. Nuri Özkurt, 1956, İstanbul, Emekli
KK14. Safiye Budak, 1950, Karabük, Ev Hanımı
KK15. Serap Taşçı, 1974, Karabük, Öğretmen
KK16. Seher Tosun, 1958, Kastamonu, Öğretmen

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Bir Altay Çadırının İç Düzeni (Köse, 2005).....	21
Şekil 2 Çadır ile Türk evi oda düzeninin karşılaştırılması (Küçükerman, 2007)	22
Şekil 3 Safranbolu (a) ve Makedonya'dan (b) Türk Evleri	24
Şekil 4 Safranbolu Yerleşim Haritası (www.turkiyeharitasi.gen.tr).....	25
Şekil 5 Kıranköy Muhitinin Genel Görünümü	27
Şekil 6 Sipahioğlu Konağı Abdesanesi.....	28
Şekil 7 Eski Çarşıda bulunan arasna	29
Şekil 8 Yörük Köyünden bir arttırma örneği	30
Şekil 9 Yörük Köyünden bir avla örneği	30
Şekil 10 Balıksırtı tekniği ile örülmüş bir taş duvar (Eski Çarşı).....	32
Şekil 11 Sipahioğlu Konağından basak örneği	33
Şekil 12 Yörük Köyü çamaşırhanesi	35
Şekil 13 Sipahioğlu Konağından çiçeklik detayı	36
Şekil 14 Sipahioğlu Konağından çitakari tavan detayı	37
Şekil 15 Cinci Hamamda bulunan çörtlenler	37
Şekil 16 Sipahioğlu Konağından çövrgeç detayı	38
Şekil 17 Yörük Köyünden bir daraba örneği	39
Şekil 18 Kaymakamlar Evinde bulunan dönme dolap.....	40
Şekil 19 Yörük köyünden bir gliste detayı	41
Şekil 20 Sipahioğlu Konağından bir gusülhane örneği	42
Şekil 21 Yörük Köyünden bir gün çardak örneği	43
Şekil 22 Kaymakamlar Evinde bulunan herkil	44
Şekil 23 Safranbolu Evlerinden bir kapak kancası detayı	47
Şekil 24 Kara kapaklı pencereler (Eski Çarşı)	48
Şekil 25 Sipahioğlu Konağından kavuş detayı	48
Şekil 26 Yörük Köyünden bir kemrelik örneği	49
Şekil 27 Yörük Köyünden bir kubur detayı	50
Şekil 28 Kranköy Tarihi Rum Hamamının külhan kısmı	51
Şekil 29 Sipahioğlu Konağından müsandere	54
Şekil 30 Pencere kenarlarında omuzlar (Eski Çarşı)	55
Şekil 31 Oturma sekisi (Yörük Köyü)	55
Şekil 32 (a) Pah (Kadıoğlu Konağı), (b) Pah (Yörük Köyü)	57
Şekil 33 Pabuçluk (Kaymakamlar Evi)	57
Şekil 34 Pencere Topu (Eski Çarşı)	58
Şekil 35 Reze (Yörük Köyü)	59
Şekil 36 Kaymakamlar Evinden sahinlik örneği	59
Şekil 37 Muratoğlu Konağı sarnıç	60
Şekil 38 Samanlık (Yörük Köyü)	61
Şekil 39 Kaymakamlar Evinden bir sedir	62
Şekil 40 Sofa (Sipahioğlu Konağı)	64
Şekil 41 Kaymakamlar Evinin taşlığı	65

Şekil 42 Bahçe duvarı üzerindeki tora (Yörük Köyü)	67
Şekil 43 Tömek (Yazıköy).....	67
Şekil 44 Yarılğan (Sipahioğlu Konağı)	68
Şekil 45 Geygene (Yörük Köyü)	69
Şekil 46 Yeğdane kerpici (Yörük Köyü)	70
Şekil 47 Yel Demiri (Eski Çarşı).....	70
Şekil 48 Yelkovan (Eski Çarşı)	71
Şekil 49 Yörük Çıkması (Yörük Köyü).....	72
Şekil 50 Sipahioğlu Konağında bir yüklük.....	72
Şekil 51 Sipahioğlu Konağındaki yüksek sofa	73

EKLER

Ek Şekil 1 Havuzlu Asmazlar Konağı.

Ek Şekil 2 Bastoncu Konak.

Ek Şekil 3 Lokum Konak.

Ek Şekil 4 Çeşmeli Konak.

Ek Şekil 5 Kahveciler Konağı.

Ek Şekil 6 Karüzümler Konağı.

Ek Şekil 7 Kadioğlu Konağı.

Ek Şekil 8 MehveŐ Hanım Konağı.

Ek Şekil 9 Hüma Hatun Konağı.

Ek Şekil 10 Sarı Konak.

Ek Şekil 11 Hüma Hatun Konağı.

Ek Şekil 12 Taşev Konağı.

Ek Şekil 13 Gülevi.

Ek Şekil 14 Kaymakamlar Konağı.

Ek Şekil 15 Ebrulu Konak.

Ek Şekil 16 Taşev.

Ek Şekil 17 Hatice Hanım Konağı.

Ek Şekil 18 Antepler Konağı.

Ek Şekil 19 Küçük Asmazlar Konağı.

Ek Şekil 20 Safran Konağı.

Ek Şekil 21 Safir Konak.

Ek Şekil 22 Nermin Hanım Konağı.

Ek Şekil 23 Asmazlar Bağevi.

Ek Şekil 24 Gökçüoğlu Konağı.

ÖZGEÇMİŞ

Sema ŞAHBAZ 1983 yılında Almanya Hamburg’da doğdu; ilk öğrenimini Atatürk İlkokulunda tamamladıktan sonra orta okulu Emirdağ Anadolu Lisesi’nin ortaokul bölümünde, liseyi ise Afyon Öğretmen Lisesinde okudu. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. 2014 yılında Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Halen Safranbolu Anadolu Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görevine devam etmektedir.

